

Молода Україна

журнал української демократичної молоді

РІК ВИДАННЯ 7-й.

СЕРПЕНЬ — 1957

Сторінка 1 з 1

№. 39

“MOLODA UKRAINA” — 191 Lippincott St., Toronto, Ont., Canada

Торонто

Нью Йорк

MOLODA UKRAINA

A Ukrainian Monthly Magazine

Published by
the Central Committee of ODUM
191 Lippincott St., Toronto, Ont.,
Canada

PRESIDENT: E. Fedorenko

Редагує Колегія в складі:

Я. Білінський, П. Гурський, Ю.
Мартинюк, Б. Олександрів (го-
ловний редактор), Є. Федоренко,
Н. Тусюк.

Адміністратор В. Павлюк.

Передплата на рік — 3 дол.
На два роки — 5 дол.

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mrs. O. Tkach
146 Suspension St.
Sunshine, Victoria,
Australia.

В Бельгії:

Mr. H. Szmyhul
Camp 44/5 Bussoit,
(Hainaut) Belgique

У Великобританії:

Mr. Andrij Bondarenko
123 High St.
Notting Hill Gate
London, W. 11, England

В Аргентині:

"Porohy"
Casilla de Correo 3184
Buenos Aires, Argentina

У Франції:

Mr. W. Mirutenko
Court Digeau 155
Ostricourt (Nord), France

Post conto:

Lillie c/c 260791

У Німеччині:

Mr. I. Kornejtshuk
Muenchen, 54
Seehamer St. 13, Apt. 2,
Germany

НА ОБКЛАДИНЦІ:

Київ, площа біля Музею Україн-
ського Мистецтва.

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

І. Багрянний, М. Фоменко:

Марш української молоді

Ін.

Фестиваль пропаганди

Людмила Коваленко:

Іменем революції

Крішан Чандар:

Дитинство

Володимир Коб:

Мій друг Аніф

Проф. І. Гонаренко:

Природа і її значення

Ганна Черинь:

Війна за автентичність

Анатоль Галан:

Пише син до матері...

А. Г.

Леонід Глібов

Вісті з України, З науки й техніки

Одумівська хроніка, тощо.

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"

За червень - липень

С. Гудима, Гамільтон (Канада)	\$2.00
І. Журжа, Філадельфія (США)	\$3.00
о. М. Литваківський, Чикаго	\$2.00
І. Кириланко, Вайтінг, США	\$5.00
Т. Бондар — Чикаго (США)	\$2.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

І. Наливайко, Гамільтон (Канада)	3
А. Берегулька, Бостон (США)	1
Д. Завертайло, Чикаго (США)	7
В. М., Трентон (США)	1
В. Кулій, Нью Йорк (США)	1

МАРШ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Слова І. Багряного

Музика М. Фоменка

Ми об'їхали землю навколо,
Пропливали океани й моря,
Та Тебе не зрікались ніколи,
Україно, ясна як зоря!

(Приспів)

Буде бій,
(чувеш грім?) —
Ми прийдемо,
матері!

Ми пройдемо через гори й моря.
Ми в боях віддамо все за Тебе,
Україно, ясна як зоря!

Ми ідемо:
(чувеш грім?) —
Ми прийдемо,
матері!

Ми перейдемо всі гори й моря.
Ми в боях віддамо все за Тебе,
Україно, ясна як зоря!

Ми народжені в бурях і в горі,
Виростали в стражданнях імлі,
Гартувалися наші когорти
На усіх перехрестях землі.

(Приспів)

На дорогах чужої погорди,
На тернистих шляхах чужини
Виростали незламні і горді,
І навек Твої вірні сини.

(Приспів)

Через темряву глуму і змови,
Через нетрі чужої хули
Ми, як прапор надії й любови,
Батьківщину в серцях пронесли.

(Приспів)

Нехай ворог лютує до скону,
Він пощезне в кривавій імлі,
Бо піднімуться наші колони
Із усіх — перехресть — землі!

(Приспів)

Не злякають нас кулі і грози,
Нас не спинить ніщо і ніде, —
Хай тремтять чорні сили ворожі —
Молода Україна гряде!

(Приспів)

Не жаліли нас лицарі зради,
Не щадили посланці біди.
Хай же ворог не просить пощади,
Бо і нашій девіз — "Не щади!"

(Приспів)

Ми ідемо:
(чувеш грім?) —
Ми прийдемо,
матері!

Ми перейдемо всі гори й моря.
Ми в боях віддамо все за Тебе,
Україно, ясна як зоря!

ФЕСТИВАЛЬ ПРОПАГАНДИ

В липні—серпні цього року в Москві відбудеться Шостий всесвітній фестиваль молоді, в якому візьме участь біля 35.000 хлопців і дівчат з 120 країн світу, а також біля 1.000 запрошених закордонних журналістів. Цьому фестивалеві в столиці світового комунізму передували менш скромні, але подібні, фестивалі в Празі в 1947 році, в Будапешті в 1949 році, в східному Берліні в 1951 році, в Бухарешті в 1953 році й у Варшаві в 1956 році.

Для організації фестивалю в Москві вже давно діє Постійна комісія міжнародного підготовчого комітету. Підготовою фестивалю в СРСР відає советський комітет, в склад якого входять і сивоголові академіки. За кордоном цим займаються спеціально створені комуністичні комітети. Московський фестиваль підтримують дві світові молодечі організації: Світова Федерація Демократичної Молоді й Інтернаціональний Студентський Союз, не згадуючи уже компартій чужоземних країн, що широко фінансують свої делегації.

Підготовка до фестивалю набрала широченого розмаху. Ще за станом на 10 травня в 60 країнах світу функціонували вже комітети фестивалю, в 97 країнах провадиться вже активна підготовка до фестивалю. Лише в одній Англії створено 141 первинну організацію по підготовці до московського комуністичного фестивалю. Його організатори намагаються завербувати на фестиваль також і некомуністичну молодь, що належить до інших закордонних організацій, але та молодь мусить прибути під проводом комуністичних делегацій. Зате серед комуністичної молоді пильно вибирають як в СРСР, так і за кордоном, представників з потрібним організаторам політичним обличчям та гарту. З цією метою за кордоном компартії перепроваджують місцеві фестивалі, огляди, змагання. Особливо велику увагу звернено на підготовку до фестивалю в колоніальних і напівколоніальних країнах.

Якщо міжнародній фестиваль у східному Берліні обійшовся організаторам приблизно в 50 млн. нм., то фестиваль у Варшаві коштував уже 100 млн. нм. Московський фестиваль, звичайно, незмірно дорожче. Навіть у сателітних країнах ведеться кампанія збору коштів для учасників фестивалю.

Але основний фінансовий тягар узяв на себе ЦК КПСС, який не шкодує для досягнення політичних цілей ні народних грошей, ні часу, ні праці населення. Використовуючи випадок, комсомольські керівники провадять кампанію приготування різних подарунків до фестивалю, для яких безкоштовно працюють мільйони юнаків і дівчат СРСР, організовуючи передфестивальні соц-змагання, намагаються добитися підвищення ефективності праці.

До фестивалю видано і видається маса книг, брошур та збірників, написано безліч пісень і навіть танців ("Фестивальна полька", "Фестивальний вальс молоді" та інше).

Програма московського фестивалю дуже багата і дбайливо розроблена. Всі прибуваючі на фестиваль обов'язково проїдуть спеціальним "шляхом щастя", який тепер підготовлюється і коштує дуже дорого. В програму введено зустрічі молоді по профспілках, по віровизнанню, по окремих країнах, а також спеціальні міжнародні семінари на теми: права, сільського господарства, машинобудування, літератури, інтернаціональної солідарності й інші, які будуть відповідно використані для комуністичної агітації.

Щоб московський фестиваль заімпував і закордоном, і советській молоді, щоденно плануються влаштувати 400 зустрічей, концертів, семінарів, конкурсів, спортивних змагань.

Але розваги зовсім не є головною метою фестивалю, що можна бачити з таких пропагандивних висловлювань, як "Молодь не хоче війни...", "Мир і дружба", "В Москву, на фестиваль!" — основний наголос робиться на обробку молоді. "Молодий комуніст" в ч. 5 в передовій пише, що, мовляв, пропагандисти в лекціях помиляються, коли наголошують на культурній програмі фестивалю. Цей журнал докоряє "молодечим" газетам, що вони не допомагають советській молоді політично підготуватися до зустрічі із закордонними гостями.

Організатори VI всесвітнього фестивалю переслідують дві головні мети — зовнішню і внутрішню:

1. Поширити вплив комуністичної пропаганди у вільному світі за допомогою закордонної молоді. Активізувати політичне життя закордонної комуністичної молоді, показуючи їй у столиці комунізму осяги советського життя — своєрідні "потомкінські села". Згладити в пам'яті молоді антикомуністичні виступи польської, а ще більше — героїчну боротьбу угорської молоді за свободу й національну незалежність.

2. Активізувати політичне життя советської молоді, в першу чергу комсомолу. Відвернути увагу советської молоді від багатьох нерозв'язаних проблем і питань у середині СРСР.

Основним заданням VI міжнародного фестивалю молоді в Москві є відвернення уваги і советської, і чужинецької молоді від кризових процесів, які відбуваються зараз у країнах комуністичного блоку та закордонних компартіях, зміцнення у свідомості молоді поняття, що СРСР іде найвірнішим шляхом до комунізму і що прихід комунізму неминучий.

Політику виловлювання у всьому світі молодих, запальних і недосвідчених душ ЦК КПСС провадить з великою енергією, імпонуючим молоді розмахом і вкладом величезних капіталів. Збоку ж вільних країн світу й до нині ще немає відповідної реакції, хоча вже тепер відомо, що, наприклад, католицька молодь категорично відкинула всі запобігання московського полоза. Ін.

Людмила КОВАЛЕНКО

ІМЕНЕМ РЕВОЛЮЦІЇ

Коли товариш Здон казав: — іменем революції! — губи йому тремтіли, і здавалось, що очі в нього великі і ясні.

Це тому, що т. Здон завжди ясно бачив перед собою Революцію. Це не були фронти, ані арешти. Ще менш це були продуктові пайки, черги в кооперативах і заборона мати зброю. Це було все разом — це була Влада. Так, влада з великої літери, Влада, яка спала на його руки, руки маленького недоученого фармацевта — і робила з нього найбільшу і наймогутнішу персону на все невеличке містечко.

Для цієї влади він кинув працю в аптеці у материного родича, кинув навіть кузину Соню з її укладеним у скринях посагом, — і пішов у тюрму, на заслання, а звідти закордон.

Правда, завжди знаходились люди, що дбали про т. Здона, носили йому передачі в тюрму, висилали гроші на Сибір, — але то вже був такий їхній обов'язок, і т. Здон сприймав все це просто й спокійно, без найменших сантиментів і подяк. Він боровся за них, а вони мусіли висилати йому гроші, добувати паспорти, ховати його в своїх приміщеннях і навіть оддавати йому серця своїх жінок.

Правда, таких жінок, що погоджувались віддавати йому свої серця, було небагато, бо т. Здон, без покривала Революції над ним, сильно скидався на рудого таргана, але коли така жінка являлася, чоловік мусів згоджуватись на її любов до т. Здона або носити до кінця своїх днів назву міщанина. Бо т. Здон страждав за Революцію, страждав за те, щоб мати повноту влади і сили.

І нарешті він дочекався її. Для цієї влади він стріляв на фронтах, арештовував у запіллі й видавав суворі накази про заборону мати зброю.

І коли, сидючи в кабінеті, він підписував ці накази, очі йому були маленькі і зизувато дивились на різні боки, так що одразу було видно, що це тільки невеликий рудий тарган з червоним бантом на грудях.

Тому Савчук — шість пудів м'яса у галіфе й у френчі, приймаючи ці накази, мимоволі зневажливо викривлював губи. Груді йому ще більше лізли вперед, а слонові ноги урочисто цокали острогами.

Проте щовечора Савчук покірно ходив з т. Здоном шукати змовників і зброї і у найбільш небезпечних місцях загороджував таргана своїми шістьма пудами.

Бо т. Здон був партійний з передреволюційним стажем і напам'ять цитував з Маркса, а Савчук незрозуміло плутався поміж гаслами і кампаніями і неясно уявляв собі, що то таке — електрифікація.

Твердо вимовляв він тільки три слова: конфіскація, реквізиція та контрреволюція, та ще коротеньке і просте — на розстріл!

При кожному з цих слів кулаки йому стискувались і піднімались.

Взагалі Савчукові кулаки були не просто кулаками. Вони вимовляли слова, яких не держала голова, і не міг вимовити язик, через них передавалися його настрої й емоції, вони вели своє автономне життя.

Коли Савчук мотував, кулаки двома червоними блискавками совались перед обличчям винуватого, а на плечах, замість обличчя, ричав і плював третій кулак, так само жилавий і червоний.

Коли після обіду Савчук витягав на ліжкові своїх шість пудів, пара кулаків доброзичливо стирчала на животі, а великий кулак на плечах м'якшав і розпускався у зморщках.

Коли Савчука охоплювала пристрасть, кулаки випинались, щоб запопасти більше жіночого м'яса, а у великому кулаку щось хекало і скреготіло.

Одчайдушна баба Марія з Лазнів, що до неї лізли в таких випадках кулаки, не боялась ніяких змін і ніяких влад, бо чоловіки скрізь однакові і за гроші завжди можна дістати самогону.

— Тобі, Марисько, за Савчука пайок першої категорії треба дати, — хихотів Глива, що теж частенько завертав до Мариськи.

Гливу всі називали трусильщиком, але він, піднявши пальця, урочисто вимовляв:

— А-гент Че-ка.

І хоч з естетичного боку це була мокриця з білими віями і бровами, і синіми товстими губами, проте він зараз збирався заволодіти Поліною, Марисьчиною дочкою, сімнадцятилітньою Венерою з кирпатим носом і безбарвними очима.

І коли він особливо "в'язнув", Поліна знала: сьогодні було багато розстріляних.

Бо Глива любив дивитись, як оголошують вироки смертникам.

Глива любив чеку і працював для неї по-своєму чесно. Коли ходили з трусами, він перевіряв сумлінно усе в домі, підпорював канапи, обдирав шпалери, лазив на горища і в димарі.

Особливо любив він трусити у бувших купців або дворян, що не внесли контрибуції і що їх треба було брати закладниками.

Зустрічали їх самі жінки: і поки обплітався плач про те, що у них нічого нема і що все давно вже забране, Глива з насмішкуватою запитливістю устромляв свої очі в господиню. І швидко, з неспокійно-уникливого погляду він уже напевно знав, де заховано столове срібло, де золото, а де в стіні замазані карати.

Він також любив ці три слова: конфіскація, реквізиція і коротеньке — на розстріл!

Але контрреволюції він рішуче не любив. Лазити по закутках і чекати, що в тебе ось-ось поцілить якийсь скажений петлюрівець чи анархіст! І нічого не знаходити порядного, крім зброї та паршивеньких нікому непотрібних папірців. Ні, то була дурна робота.

Тому Глива дуже скривився, коли Савчук оголосив йому:

— Сьогодні о десятій трус. Петлюра якась при-

їхала. Підеш ти з Ферапонтовим та ще з п'ятеро реб'яшок.

— Я ж учора трусив. У аблакату.

— Потрусиш і сьогодні. Чорти не візьмуть.

— А ти їх питаєш, що знаєш? — лютився Глива.

— Щодня труси і труси, трясця б їх потрусила.

— Де це в чорта вулиця Маркса, — робили тим часом кулаки спробу мислити. — Миколаївська — це Троцького, Катерининська — це Леніна, а де в біса той Маркс?

— Маркс? — Та це ж Митрополитська. Тупий же ти, брат, на голову. Вже скільки туди ходили, а все забуваєш.

— Це чи не знов до протопопші.

— А який нумер?

— Сорок сьомий.

— Ні, в протопопші сорок п'ятий. Це поруч.

— А хтож там поруч?

— А, — зрадив Глива, — це чи не до Кагановича, що держав галантерію "Оборот". Здоровий дім, червоний. Од протопопші по праву руку.

— А по ліву хто?

— По ліву? — Глива сплюнув. — По ліву дрантя якесь. Учителька живе.

Число 47 по вулиці Маркса було по ліву руку від протопопші і більше скидалося на дрантя, ніж на дім.

В цьому домі жила невеличка сивенька сухорлява пташина. "Маленька вчителька" — звала її половина міста, "Марьпална" звала її друга.

Сьогодні пташина метушилась і стрибала якось безладно і похапливо. Під лобом, поміж сіткою зморщок, сяяла радість і ховався жак.

— Андрійко повернувся!

Андрійко! Це ж все — релігія і зміст життя, уперта праця і хвилини спочинку, віки страждань і миготіння радості. І Бог на небі тільки для того, щоб рятувати, захищати, обороняти Андрійка.

Коли три дні тому він постукав худим пальцем у вікно і прошепотів: — Мамулю, це я, — маленьке серце надовго завмерло і нескоро маленькі злякані очі побачили, що в сірій шинелі, обірвана і брудна, стоїть під вікном радість і шепоче:

— Тихше, мамулю, тихше, щоб хто не почув. Бо я нелегально...

Отоді жак потиснув радість із сітки зморщок у кутках очей і міцно сів поруч.

Бо нелегально — це шпигуни, ЧК, доноси. Це страх і небезпека звідусіль. Це великі могили на кладовищі і кожний погляд на вулиці і кожна тінь перед вікном.

Але все можна перетерпіти за щастя сказати:

— Андрійчику, сідай обідати.

Пташина бачить тільки, як виникає на правій щоці ямочка, рідна зацілована в дитинстві ямочка, і тихенько витирає сльози.

Ось ця ямочка під великим кашкетом гімназиста боязко сяє над срібними гудзиками.

— Мамочко, до мене француз присікається. Мамочко, нам сьогодні з латини таке важке.

Так, непомітно, між заготівлею "форми" та триманням іспитів, кудись пролунали вісім років, і неподалеку від ямочки зачорніли вуса. Ще не

встигла написатись перед усіма "атестатом зрілості", де було написано "имеет право на срібляну медаль", як щось чорне, страшне і безглузде насунуло, завихорило, шпурнуло життям, як пір'їною, вийшло на вулицю і заспівало "Боже, царя храни".

Війна.

Напівпритомна прала білизну, латала сорочки і нахвлялась, що війна тільки на три місяці, бо "німці більше не видержать". Опам'яталась тільки на двірці, серед рук з квітками, хустками, цигарками. Опам'яталась, бо стало поночі, і кудись посунуло вниз серце: Андрійко з товаришами вїхав до школи юнкерів.

Хотілось вити, руками зірвати рейки, крикнути так, щоб сам собою зупинився потяг. Але навколо було тільки ура-а-а і руки з хустками.

А потім доля убралася у форму листоноші і у брудних ковертах із штампом "действующая армия" приносила накази жити. А життя було: школа, галас, щось найдешевше на обід і зашивання пакунків у "действующую армию".

Потім прошумів 1917 рік, і в листах Андрійка почулись нові слова і нові настрої. "Наша Україна, мамо, наша свята і велика країна... Жити для неї і вмерти за неї..."

І з села, де проучителювала вона десять років поспіль, почали приходити і приїздити колишні учні, щоб теж розпитати і поговорити уро України.

Пташина знала про неї небагато. Лише те, що вчитала в Кобзарі. Та й того було досить для них, що хотіли жити нарешті вільними господарями на своїй землі. Революція і зміни влади показували, що од чужих "добра не жди".

А на листах Андрійка зникли штампи "Солдатский комитет", а натомість з'явилися нові, дивно написані з "ї" і "и", що мали звучати як "ы". Вона бачила, що це нова мова, Андрійкова мова, і старанно вивчала нові слова. А в листах були прокльони напасникам з Москви, загрози і бажання вмерти, коли нема життя України.

Почувала, що забрала Україна її дитину, і коли ще хоче тримати сина коло себе — мусить іти до України.

— Я радо помру за батьківщину, мамулю. Бо жити тут я не можу, а за кордоном що мені робити?

І ще:

— І все таки, якщо мене піймають, не признавайся, мамулю, бо ще може якось викручусь. Одне мене мучить, мамулю, що ти не вмерла раніш мене.

Це була велика правда.

Та маленьке серце знало, що ця правда не для нього.

Бо хто ходив би за Андрійком і хто глядів би його? Кому на коліна поклав би він втомлену голову і хто тихенько гладив би її, навіваючи спокій і відпочинок?

І хто попередив би його, що вартують перед їх ворітьми невиразні постаті, і краще сховатись на горищі, де колись в дитинстві Слідопит ховався від кровожерних індіців.

І хто співав би хрипким голосом дитячих пі-

сень, щоб Звіробой на горищі знав, що в хаті нема нікого чужого.

— Все сталося просто і звичайно. Загупали чоботи, зацокали остроги і хтось густим голосом сказав:

— Одчиніть іменем революції!

Тоді мати довго закашлялась і, шукаючи оджежі, питала:

— Хто? Хто? Хто?

А син на горищі вийняв нагана і напружився. Бо так було умовлено і він знав: прийшли.

Міцно стиснувши руки під грудьми, пташина здивовано дивилася на рудого таргана. Той питав її, де її син, але маленькі очі тільки здивовано ширились.

— Син? Не бачила його вже чотири роки. Я й сама давно турбуюсь. Ріденькі вії на повіках закам'яніли, бо треба було не моргати і щиро дивитись в очі тарганові.

Пташина була таки покірною й здивована, кімната така маленька і порожня, що товариш Здон нерішуче повернувся до дверей.

Але Мокриця вже крутилась по хаті і, принюючись, казала:

— Тут він, товаришу Здон. Носом чую, щодесь тут, сукін син, — і, лаючись, гостро устромялася очима на матір.

Але та знала, що порятунок може прийти тільки коли переконати таргана, і не зводила з нього очей:

— В мене й шукати ніде — тільки кімната та кухня.

— Як не найдем, то підем, — загули від дверей кулаки. — Виходь, Ферапонтов, починай.

Тоді пташина дуже здавила руками серце і з ясною образою сказала:

— Нащо ж даремно перекидати? Я — стара вчителька, все життя для народу.

Але мокриця одсунула її:

— Заткніться, мамашо. Це ми сто разів чули. Дайте краще ключі од льоху.

— Ключа нема, бо й замикати нічого. Чиста пролетарка, — і губи спромоглися навіть на докірливу посмішку.

Та до маленького серця ніхто не прислухався, бо про пташину раптом забули. Пішов і закружляв звичайний ритуал трусу, постаті ретельно згинались і випростовувались, перебираючи все в хаті. Із печі вилазнула мокриця, чорна, з запорошеними очима і, плюючись, казала:

— Не йначе, як на горищі, сволоч. Це вже в них така мода, щоб на горище.

Всі почали шукати драбину до горища. Пташина знала, що драбину ще вчора допала і бадьоро запевняла:

— І драбини у мене нема. Та й горище там таке, що ви його завалите. Хіба не бачите, яке все старе й гниле?

Савчук глянув на протухлі сволоки і завагався:

— Справді, товаришу Здон, може й завалитись.

— Не волинь, Савчук! Лізь на горище, іменем революції!

Принесли драбину, всі полізли на горище, і

тільки якийсь білобровий з рушницею й у папасі задумливо колупав у носі коло дверей.

На горищі мокриця зовсім розійшлась.

— Күрив, стерво. Зразу ж чути, щодесь тут курив, сукін син.

Прикладав вуха до дощок і слухав, чи не застугонить напружене серце.

Та багато разів ховався в дитинстві тут Звіробой від Яструбиного Кігтя, і вмів сидіти тихо.

— А ну, Савчук, тягни цю дошку. Заховався, короста, добре.

Тріщали дошки на другому кінці горища, і гарчково метушились індієці. А Звіробой сидів у цьому кінці, стискував наган і повторював, як молитву:

— Шість їм, одну собі. Прости, мамулю. Шість їм, одну собі...

Але коли затріщали дошки перед ним, коли зникав останній захист — закривив рота згрідливо й ненависно і випустив усі сім.

Зігнувшись, вищірів зуби і дивився, чи багато влучив.

Перед діркою в дошках, високо піднявши руку, лежав Глива, і на одній ноті верещав: а-а-а. За ним, охкаючи, тримався за живіт Ферапонтов, і якое дивно висував уперед ліву ногу т. Здон.

— Товариш Здон! Вас! — рикнув Савчук, — і кудись розлетілись дошки, а Савчук налетів на Звіробоя і почав місити його чоботами, не звертаючи уваги на удари наганом по голові, які ще встиг зробити той, поки не впав на підлогу охлялою безпритомною масою.

— Бий його, бий! — верещав Глива, націляючись і собі чоботом. — Пропала моя рученька!...

Та слонові ноги одсунули його, і Савчук почав спускати всіх вниз по черзі.

Перше, що побачила вниз пташина, був безсило обвислий чобіт, з якого капало щось руде. Побачила на чоботі острогу і радісно передихнула: не його.

Поки Савчук метушився коло т. Здона, вона притиснулася до лутки і з заплющеними очима чекала.

Розплющила їх тільки тоді, коли скінчилось тупотіння, бо почула тихі стогони. Злякано метнула туди очі і побачила дві великі руки, що обняли живіт. По них вибігала червона юшка і щось рожеве і жовте уперто тиснулось між пучки. Над руками звисало обличчя. Чуже обличчя.

Тоді боязко стала роздивлятися ноги і, побачивши рідний рудий чобіт з латкою на боці, затремтіла. Хотіла припасти до чобота, але серце стисло, як кліщами, і не могла рухнутись.

А коли наслідилась посухнути поглядом угору, побачила скрючені мотузкою руки, що їх так ціловано в дитинстві, і над ними якісь нові, злі очі, що дивились на кров і раділи нею.

Хотілось сховати це обличчя на своїх грудях і тихенько благодати, як в дитинстві!

— Не дивися так, Андрійчику. Ти ж мій любий, маленький синок!...

Та очі вже глянули на неї, щось в них блиснуло, щось блискавичною судорогою проскочило по обличчі, і, випльовуючи кров і зуби, Андрій сказав:

(Закінчення на стор. 17-ій)

ДИТИНСТВО

(Оповідання)

Рафі дуже любив Нілу. А втім, він усе любив. Коли він бачив, як пурхає в саду красивий строкатий метелик, його охоплювала така хвиля радості, що він з криком біг до нього, толочачи квіткові клумби. Зірвавши з своєї голови шапочку з китицею, він накривав нею свою здобич, потім довго з ніжністю і подивом розглядав її, перевертаючи на всі боки своїми маленькими спритними пальцями. Крильця метелика тріпотіли. Рафі раптом відчував глибоку жалість до метелика, на очі йому наверталися сльози, і він випускав свого полоненого. А той летів спершу на молоді пагони анісу, потім перелітав на персикові дерева і зникав з очей. Рафі стежив за його льотом із змішаним почуттям жалості, любови й дивування. Він думав: "Ах, який гарний цей метелик!", і вже жалкував, що випустив його на волю. В цей час інший метелик, з жовто-зеленими крильцями, ще красивіший і строкатіший, ніж перший, з'являвся, пурхаючи, над квітами, і Рафі біг за ним, роблячи величезні стрибки своїми маленькими ноженятами.

Любив він і персики, і яблука, і темнокервний виноград. Коли він бачив яблука, що сяяли у вітах, мов золоті кулі, або гірський виноград, що виблискував на темних лозах, мов рубін, серце його починало тріпотіти від якогось незнайомого, солодкого почуття. Його кортіло злізти на найвищу гілку і напхати фруктами маленькі кишені своєї куртки. Він не хотів, щоб цими фруктами милувався хтось інший. Він любив їх, і садівник про це добре знав.

Рафі любив свою няню. Якщо мама ганила її, і няня, похнюпившись і витираючи сльози ріжком накидки, йшла до себе, Рафі потай пробирався до неї в кімнату і зупинявся біля її ніг. Тримавшись руками за нянину чорну спідницю, він дивився на няню сумовитим, добрим, сповненим любови поглядом: він хотів заспокоїти її, стримати її сльозу, але не знав, як це зробити. Потім горло його стискалось від сліз, і він починав плакати. Тоді няня брала його до себе на коліна, обнімала, притискала свої мокрі щоки до його ніжних дитячих щічок і так міцно його цілувала, що в Рафі займався дух. Після того няня заспокоювалась, переставала плакати, сльози її висихали. Так, Рафі любив свою няню.

Однак це зовсім не означало, що він не любив маму. Мама була його життям, усім-усім для нього. Та що він міг зробити, коли мама не дозволяла йому весь час бути біля неї? "Іди, малюк, пограйся в саду!", "Тобі вже час до школи!", "Рафі, синку, йди погуляй!" Мама завжди була чимсь заклопотана. Коли вона йшла в кухню, Рафі біг за нею. Коли вона сідала за рукоділля, він стояв поруч, шарпаючи краєчок софи, і намагався гратися маминим волоссям. Тоді вона чомусь гнівалася на нього й одсилала геть з кімнати: "Рафі, ти

не вивчив завдання. Іди роби своє діло!" Він журно йшов до себе. Він дуже любив маму, але мама чомусь не любила його весь час. Коли приходили мамині подруги, він капризував, не хотів підходити до них і мовчки стояв, притулившись до мами. Але мама знов одсилала його: "Іди, синку, пограйся на вулиці!"

Іноді він не звертав уваги на мамині погрози, і коли вона несла батькові тарілку з фруктами, він ішов слідом за нею. У відповідь на її зауваження він здійсмав страшенний галас і не давав їй пройти. Тоді мама здавалась і брала його до себе на коліна. Зустрівши її теплий погляд і сповнену ніжності посмішку, він у пориві радості міцно обнімав маму за шию.

Любив він і тата, хоч тато був дуже зайнятий і рідко розмовляв з ним. Він був ревизором. Коли тато їхав на роботу, Рафі просив його:

"Візьми мене з собою, тату! Візьми, татуню, любий!"

Але ці наполегливі прохання не справляли на тата ніякого враження. Навіть коли ввечері тато їхав на прогулянку разом з друзями, сердешний Рафі залишався вдома. Задовго до повернення тата він видирився на високий пагорб і дивився на дорогу, а коли бачив, як тато повертається верхи на коні стежкою, що в'юниться вздовж берега річки, радісно гукав: "Дивіться, тато іде! Он, он там!" Він дуже любив свого тата.

Та Нілу він любив особливою любов'ю. Ніла — дочка посильного Фатахдіна — була на рік старша за Рафі. Мабуть тому вона і не звертала на бідного Рафі ніякої уваги. Можливо, на те була ще й інша якась причина, але Рафі про неї не знав. Одне було цілком ясно: Ніла не помічала його. Вони не промовили одно до одного ані словечка, проте, коли Ніла проходила повз Рафі, що траплялося досить рідко, то йшла вона з гордо піднесеною головою, стріпуючи своїм кучерявим волоссям. Бідлошному Рафі було дуже важко в

такі хвилини. Ніла, сміючись, встрявала з розмову з кожним пастушком з їхнього маленького села, але Рафі не судилося зазнати цього щастя.

А втім, Рафі рідко коли доводилось страждати: він був занадто зайнятий для того, щоб увесь час думати про Нілу. Навчання в школі, лайка вчителя, питання з арифметики, забавки в саду, — ось чим був заповнений його день. Увечері він стомлений валився на ліжку, а вранці його будила мама.

Та коли Ніла проходила повз нього або ж коли йому набридло гратися на самоті в саду, згадка про гарне, мов у лялечки, Нілине личко викликала збентеження в його душі. Йому кортіло піти й заговорити до неї. Що вона скаже на це?

Якось Рафі прийшов на берег річки до того місця, де вона, огинаючи гору, завертає на південь. Там він побачив групу дітей, що гралися під величезною кокосовою пальмою. Одні з них запускали змія, другі грали на флейті, скликаючи овець та кіз, що розбрелися ген по берегу річки, треті хлюпалися в голубій прозорій воді. Віддалік кілька дітей споруджували з піску будиночок. Серед них була Ніла. Рафі підійшов до них, і вони почали гратися разом. Але невідомо чому Рафі й Ніла не промовили одно до одного жодного слова. Потім Ніла й Кетхрі побігли до гойдалки і почали гойдатися. Рафі з подивом і страхом дивився на дівчаток: він боявся навіть сідати на гойдалку.

Раптом Садик, той, що грав на флейті, запропонував йому: "Давай погойдаємось на іншій гойдалці?"

Рафі довелося погодитись, особливо тому, що Ніла злізла з гойдалки і, посміхаючись, стояла поруч. Рафі з острахом заліз на гойдалку, але він не знав, як треба розгойдувати її. Мимоволі йому довелося просити, щоб його розгойдали. Це викликало у дітей веселий сміх. Рафі здалося, що голосніше за всіх сміється Ніла. Йому зробилося соромно, він зліз із гойдалки і поплентався додому. Він дуже сердився на Нілу.

Коли він зайшов до хати, мама й няня, побачивши його заплакане обличчя, засипали його питаннями: "Що трапилось?", "Чого ти плачеш?", "Де ти пропадав?", "Хто покривдив мого маленького Рафі?" Але "маленький Рафі" у відповідь тільки плакав. Коли ж, нарешті, він трохи заспокоївся, то, схлипуючи, сказав: "Я... я... Купи мені гойдалку, мамо!"

Ніла часто приходила до них: іноді для того, щоб принести ласощів мамі, іноді, щоб узяти пару білизни, іноді, щоб віддати спілі горіхи, які росли на деревах на подвір'ї її дому. Рафі дивився на неї віддалеки. Часто ночами, коли няня розповідала йому дивовижні історії про чарівних красунь, він думав про те, чи вони такі вродливі та гордовиті, як Ніла, чи ні. Але спитати про це у няні не наважувався.

Він мріяв: "Які червоні у неї щоки та губи! Не те, що в мене! От, коли б я став таким же вродливим, як Ніла, невже вона й тоді не заговорила б до мене?"

Ця думка виникла в нього саме тієї хвилини, коли він їв спілі ягоди самбалу. "Які вони гарні!" — подумав він, і почав натирати собі щоки, підборіддя та губи соком цих ягід.

Мама вдарила Рафі. Він гірко заплакав.

В день свята ід дочка Фатахдіна, як звичайно, прийшла в дім Рафі й принесла в хустці абрикоси. Рафі грався в саду, біля паркана. Він ламав жасміновий цвіт, збираючись сплести з нього гірлянду. Коли Ніла, повертаючись додому, проходила мимо садочка, вона побачила Рафі, що примостився під парканом, і зупинилась. Рафі, поринувши в свою роботу, не помічав її. Ніла зірвала з куща гілку. Рафі підвів голову. Його обличчя почервоніло від хвилювання. Він підійшов до паркана.

Ніла спитала:

— Як тебе звати?

— Рафі.

— Рапхі? Що це за ім'я?

Ніла задерла вгору свій малесенький носик.

— Та ні, не Рапхі, а Рафі!

— А мене звати Ніла. Ми живемо отам, за горіховими деревами.

Рафі сказав:

— У нас є смачні-смачні абрикоси.

— У нас абрикоси теж смачні, — відповіла Ніла, і, труснувши головою, додала: — Ні! Наші абрикоси солодші!

Рафі, трохи помовчавши, сказав:

— Я можу розгойдуватись на гойдалці!

— Правда? — недовіриливо перепитала Ніла.

— Я можу видертися на всяке дерево в нашому саду.

— Невже?

— Я... я можу сплести гірлянду з жасмінового цвіту. От подивись!

Ніла сказала:

— А моя гірлянда буде ще красивіша. Дай мені квітів.

Рафі взяв Нілу за руку й допоміг їй перелізти через паркан. Обое заходилися плести гірлянду. Раптом Ніла розсміялася.

— Що з тобою? — здивовано спитав Рафі.

Ніла, сміючись, відповіла:

— Я ж казала, що ти не вмієш плести гірлянду. Хіба ж це не так?

Рафі не втримався і штовхнув Нілу. Ніла заплакала. Рафі занепокоївся. Що робити? Якщо мама дізнається, що він штовхнув Нілу, йому добре перепаде. Він почав утішати Нілу:

— Послухай, Ніла, перестань плакати! Я ж кажу тобі, перестань! Знаєш, у мене є багато метеликів. Вони лежать вдома, в коробці. Хочеш, я віддам їх тобі? Візьми їх, тільки не плач. Підожди, я зараз принесу коробку.

Рафі збігав додому, приніс коробку, відкрив її і поставив перед Нілою.

— Які в них гарні крильця, ти тільки поглянь! Ніла, не плач, візьми всі ці квіти й гірлянду також!

Рафі надів на шию Ніли дві гірлянди. Ніла плакала й сміялася.

Від того дня Ніла й Рафі були нерозлийвода. Вони разом зривали з кущів ягоди самбалу і їли їх, ласували виноградом, гралися під горіховими деревами, що росли на подвір'ячку в Ніли, в улюблені дитячі ігри. Вони бігали разом з пастушатами по берегу річки, гойдалися на гойдалці, слухали флейту. Іноді вони грались у весілля. Ра-

фі був женихом, Ніла — нареченою, а маленькі пастушата з долини — учасниками весільної процесії. Вони здіймали страшенний гамір, граючи на паперових барабанах. От було сміху та втіхи!

Якщо Ніла, бажаючи подразнити Рафі, погоджувалася стати нареченою якогось іншого хлопчика, Рафі сердився і кидав гру. Довго Нілі доводилось упрощувати розгніваного Рафі і давати йому найсуворіші клятви!

Минуло три роки. В прекрасній долині двоє чистих дітей бачили солодкий, світлий сон кохання. І сон цей був такий чистий, немов гірський струмок, а кохання — таке високе і ясне, немов зірки.

І раптом сон урвався: Рафіного батька перевели на роботу в інший район. Рафі й Ніла прощались одно з одним, і в кожного з них серце тріпотіло, а на очі набігали сльози. Рафі в цей час розлуки віддав Нілі те, що було для нього дорожче за життя: ніж з гострим блискучим лезом, держак якого був інкрустований перламутром. А Ніла?... Вона віддала Рафі своє намисто з зелених каменів, з яким ніколи не розлучалась. Жодного слова не було сказано між ними. Та коли до Рафі підвели коня, Ніла розридалась. Рафі стало нестерпно тяжко, але він стримався, затамував ри-

дання, що готові були вирватися з його грудей і, одвернувшись, почав дивитись на небо, по якому, доганяючи одна одну, линули білі хмаринки.

Минуло ще тринадцять років, і от знову Рафіного батька перевели в ту мальовничу долину, де жила Ніла. В душі Рафі раптом прокинулись згадки про золоту пору дитинства, сповнену чистої радості. Чи забув він Нілу? Студентське життя в коледжі примусило його забути картини дитинства. Чи любив він Нілу, як і раніше? Рафі не міг твердо відповісти на це питання. Можливо, він забув Нілу, але не зовсім... Намисто з зелених каменів зберігалось в нього, і ні за які гроші він не погодився б з ним розлучитися. Навіть у веселі години, проведені з товаришами, він пам'ятав про Нілу. Пригадуючи її дитячі ігри, він посміхався. Який чудовий то був час! Хоч не було тоді ні хокею, ні футболу, ні теніса, але скільки привабливості, сміху, радості було в їхніх іграх!

А Ніла, ця маленька дівчинка, помість чортеняти з гурією, що так смішно калічила слова і так весело сміялася? Що з нею сталося? Він запам'ятав Нілу такою, якою бачив під час їхнього прощання: маленьким дівчатком, яке плакало, дивлячись на нього, і витирало сльози своїми дитячими кулачками. Такою вона й залишилась в його уяві.

Сам він став юнаком, волосся його батька посріблила сивина, а грушеві саджанці в саду, такі тоненькі та ніжні колись, тепер перетворились на величезні дерева, що простягають до неба свої віти.

А Ніла? Яка вона тепер?

Він читав книгу, примостившись у саду під деревом, коли хтось підійшов і зупинився біля нього. Так, то була Ніла — втілення молодості, вроди, краси. На її вустах сяяла спокійна, ясна, мов сонячний промінь, посмішка. Вона тримала на руках усміхнену дитину.

Рафі підвівся. Ніла спитала:

— Ти пізнаєш мене, брате?

У Рафі вихопилось:

— Ніла?!

Ніла засміялась. Ні, це засміялась не вона, а та красуня, що стояла перед ним. Дитина, зустрівшись очима з Рафі, почала лопотіти щось дуже веселе мовою, зрозумілою тільки їй одній.

Рафі спитав:

— Це твій малюк? Як його звати?

— Рафі.

Довго Рафі стояв і не міг вимовити й слова. Він не відчував землі під ногами, не бачив неба над головою. Йому здавалось, що він летить в порожнечу. Раптом в його пам'яті промайнули картини далекого дитинства: маленький Рафі, який ганяється разом з Нілою за метеликами, а ось Ніла й він, нагнувши віти, зривають ягоди самбалю, ось вони гойдаються на гойдалці, прив'язаній до високої кокосової пальми, що росте на березі річки. А ось пастушата грають на флейтах, рухається весільна процесія і Ніла — його наречена...

Дитинча простягало рученята до Рафі і щось бурмотіло. Рафі схилювся до нього, потім вийняв з кишені якийсь предмет. Це було намисто з зе-

(Закінчення на стор. 14-ій)

Володимир КОБ

МІЙ ДРУГ АНІФ

(З циклу "Дагестанські зустрічі")

Власне ім'я мого друга було тільки Аніф Алі-Аун, але я ніколи не називав його (як і він мене) без прикметника "яхабібі", себто "дорогий друже", коли ж до цього імени додавалося ще слово "мій" і різні тюркські й арабські приставки та звеличання (які, подібно своїм землякам, любив мій друг Аун), то утворювалося досить довге і соковите ім'я!

Я й тепер, коли згадую про мого друга, то тільки так: **мій дорогий друже, яхабібі Аніф, Ібн Даріхан Алі Аун Гуніб-Огли**. І це було ще неповне ім'я! — Скажу тільки, що останні два слова означали — "син Гуніба". А Гуніб — це назва гори і фортеці в Дагестані, де до останніх сил бився великий, хоробрий і гордий Шаміль з полчищами царськими, а з ним прадід, дід і батько Ауна, — що мав тоді одинадцять років! — Аллах рахмет ейлезун — Бог хай помилує душу його!

Гордився предками своїми мій славний друг, хай ім'я його буде занесено до книги Вічності, і хай гурії небесні, коли він вже в саду Аллаха, — плетуть йому вінки з пахучих і ніжних троянд долини Хоросану і усолоджують йому щебетом і цілунками вічно-блаженне життя його!

Більше року не мав я листів від мого друга і не знав про долю його. Не знав я, де саме перебуває мій Ахабібі Аніф Ібн Даріхан Алі Аун Гуніб-Огли, чи в райських садах Аллаха, чи сидить, шановний, він у себе вдома під зеленою чинарою, чи під обламаним бурями тисячолітнім тисом на скелястій горі біля Орлиного Гнізда, чи усолоджують чарівні жінки його коханням, співом і музикою на чонгурі, чи споглядає він вічну, мов застиглу, красу Дагестанських гір, чи бавить своїх гостей чудовою грою на ні з чим незрівняний "флейті Сходу" — "балобані"¹⁾, чи ритмічним вдарянням у долоні і приспівом — "а-да-але ала дала, ай да-алал-ай да-ла-ла" пориває в танок чудових жінок своїх, що кружляють на плоскій покривлі саклі його, і Азаде-Ханум, старша жінка його, мов журавка в осінньому танкові, заломила крила-руки, плавно і розмірно-холодно похитує станом своїм — задумлива й тоскна, прив'яла в мужа в неволі сучорій і праці важкій, в той час, як молодша жінка, Зейнаб, ще сповнена жагучим паланням, мов соняшник перед сонцем, тріпотить і вигинається перед ним, страшним і однооким велителем, ніжним лоном своїм?!

Ай, який щасливий мій друг — яхабібі Аніф Ібн Даріхан Алі Аун, Гуніб-Огли! — бо ж мешкає він на скелястій горі біля Орлиного Гнізда, мешкає в країні, де люди часто живуть далеко понад сотню років, якщо... їм влада життя не вкорочує. І беруть вони, навчені мудрістю життя, собі за жінок дівчат струнких і ніжних, щоб навчились у них досвіду життя і кохання, і змолоджували б посивілі чола володарів своїх...

Ба! Скажете ви, а сталінський закон, а консти-

туція де? — Під три чорти закон і Сталіна — покруч ішака з шакалом — куль шоятін — тибл ел кельбі! — Аллах ошасливи його ніч стома тисячами бліх! — Аллах ейбарік селето лі міталт барруйт. — Кожен з вас може переконатися, що саме так звеличують і саме такого бажають у всій туркестанській долині і у всьому велико-просторому Дагестані "наймудрішому і найулюбленішому вождеві світу".

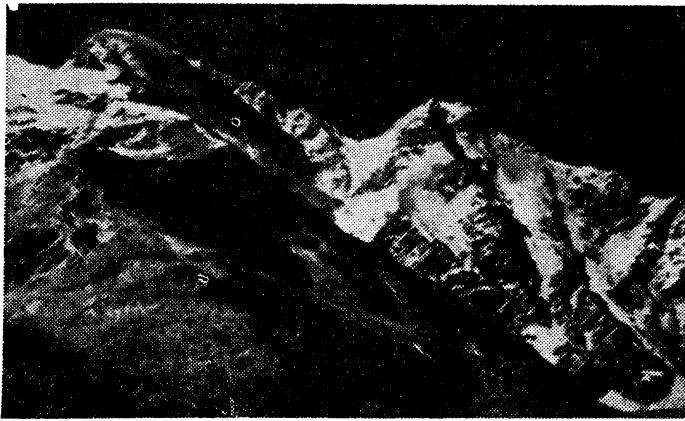
Що ж до законів, то в середньо-азійських горах є свій закон, і бережуть його кинджал, куля, хачі і скелясті прірви. І біда тому, хто не хоче користися законові цьому!

Шкода мені, що ви не пізнали закону цього і мого славного друга яхабібі — Аніфа Ібн Даріхана Алі Ауна Гуніб-Огли! А я — а я тішуся з того, що пізнав це.

Колись Всесоюзний Інститут вивчення культури ближнього Сходу, мене, як володіючого трохи пензлем і олівцем, відрядив з експедицією на розкопани якогось міста чи може царства зниклого народу в околицях Дербенту. Ось там я і познайомився з моїм ні з ким незрівняним другом, хай благословенним буде день його від ранку й до ранку!

Тоді стрункий він був, високий був. Горде круте чоло відкинуте назад і вуса чорні, мов гнущечка, під носом кривим і гострим, як дзьоб у орла, або як стара сарацинська шабля. Лице його через недогляд батьків і традиційну зневагу до новітньої медицини, було покрите маленькими мисочками, що їх виїла колись чорна віспа. (Але воно не було таке рябе, як у шайтана Сосо Джугашвілі, не мав він і такого низького шакалячого чола), — це лице завжди, коли не було похмурим, було усміхнене і нагадувало лиса, що порався над їжаком. Але попри ці прикмети, здавалося, мав мій друг — яхабібі вдачу відверту і доброзичливу, і бачив все довкола, хоч і був сліпий на око одне через ту віспу трекляту... І в музиці і в співі змагався він з найбільшим поетом-канарком Великої Доби, неперевершеним Сүлейманом-Стальським. І власть Великої Доби помітила його. І було названо його поетом заслуженим, а далі й майстром мистецтва народного і музикою народнім. І "знаком почиту" нагородили його, бо вмів він цих мистецтв і знав їх, кажуть, досконало! До того ж знав він усі дагестанські мови й говори, і був він у нашої експедиції товмачем і знавцем в галузі етнографії!

Вдачі мій друг був шляхетної і справжньої дружбу цінував понад все! Навіть друга свого вбив він колись, коли сумнів щодо щирости його напав на нього... І на ознаку дружби такої подарував мені мій друг старовинний дамаський ніж, оправлений в камінь-бірюзу і в золоті та срібні пасочки, бо ж подарував я йому мій портсигар

Кавказькі гори. Вид на вершину Донгуз-Орун.

срібний, на якому влучно було вирізьблено прощання джигіта з горянкою-дівчиною.

І вчив мене друг мій співати горлом "як соловей", а не ревіти десь з грудей, як "ішаки-артисти московські". І мені здавалося, я навчився співати, як і пити зелений чай з баранячим лосем, і багато я вивчив з Корану, та не став правдивим, не став, бо боюся від народження операцій найменших. Але це не затьмарило друга мого, і коли я прощався з ним, він сказав мені:

— "Аллах йеза лімак" — Бог бережи тебе, мій друже молодий! Хай Бог завжди допоможе тобі!.. І... пам'ятай, що коли у твоєму серці буде радість велика — прийди і поділися нею зі щирим другом твоїм Аніфом Ібн Даріханом Алі Аун, а коли ж (хай Аллах не допустить цього!) у тебе буде горе велике, прийди — і з тобою розділить його твій друг Аніф Ібн Даріхан Алі Аун Гуніб-Огли...

І через декілька років настигло горе мене, і я знову прийшов у край далекий, де замелися пісками дороги народів, прийшов я шукати друга мого.

Важко мені було знайти його, бо гору, на якій він жив і яку колись назвав мені, я прийняв за назву міста, а скелю "Орлине Гніздо", під якою стояла, притулившись до неї, сакля його, я вважав за назву вулиці... Але ще важче було знайти мого друга по імені його. Бо звався він тут не за своїм прекрасним ім'ям, а мав ще довгу приставку з перекручених титулів, що колись йому дала Власть — "людина, що заслужено грає народові" — або "співаючо-граючий". А тому, що вино в цих околицях густе, а "барашки" жирні, а сонце щедре і день довгий, а друга половина імени мого друга була така ж довга, як і перша, то його просто звали "той, що співає". Іноді з поваги до нього ті, що чули спів і музику його, додавали до цих слів "ефенді" (пан). Але тому, що слово "пан" було заборонено, то його називали "елдаш-ефенді" — "товариш-пан"...

Але так, чи інакше по двадцятьох днях таки знайшов я друга мого. Хай благословенним буде день народження і день смерті його!

І коли я знайшов околицю, де була фортеця Гуніб, то пізніше знайшов я і гору, на якій жив мій друг, і знайшов я скелю "Орлине Гніздо", під якою стояла мурована з дикого каменю сівора,

мов форт, сакля його. Коли ж зачув я здалека ще грізне гарчання псів лютих, то спинився шанобливо на віддалі і голосно заляпав у долоні і гукати почав:

— Ефенді Аніф — Аун, Аніфе! Аніф, мій друже, це я тут, це я тут! — І охляв уже, гукуючи, і розпач напав на мене (ануж, коли вискочать голодні кавказькі вівчарки я загинув — пропав тоді!...)

Та ось, відсунулися важкі тисові двері, і крізь вузький просмик у столітньому кам'яному мурі з'явилася одноока сива голова, руки ж були за дверима і цупко тримали гвинтівку системи "Мавліхор". Але я своєчасно підніс руки і по-східньому поклав праву руку на груди, і, схиливши низько голову, урочисто і шанобливо промовив:

— Салам Алекк, іа абуйє! — Мир тобі, мій батьку.

Довго вдивлялося єдине гостре око з-під кошлатої брови, мов свердлило мене, і нарешті впізнав він мене і вигукнув:

— Маш Аллаг — чудо Боже! Це ти, мій друг, Ібн Васили?!

І не було більшої радості на землі, ніж наша зустріч.

Проминуло багато днів і вечорів, і довідався я, що Селім Джума-Огли був зрадницьки викритий, як прихильник ідеї "Великого Туркестану" — себто великої країни тюрків, що простягалася б аж від Якутії до Казахстану і Китайського Сінцзяну (де живуть також туркмени) і охопила б собою тюркські племена Дагестану, що ішли за гаслами Великого Мустафи бей Чокай Огли, проводиря усіх туркестанців, що змагаються за незалежність, соборність і волю. І за зв'язок із Селімом позбавили мого друга наданих йому титулів, як і ордену "Знак Почоту". Через це і зник він з цього світу. З того часу вже нема більше на світі славного Аніф Ібн Даріхана, Алі Ауна Гуніб-Огли, може найбільшого в світі поета і музики, а є тільки: Ісмаїл Ібн Гамді, Алі Боз Огли — його родич, який по суті недавно загинув при таємничому переході кордону, коли він повертався з останнього відвідування Мекки, бо був він знавець Корану і хаджі.

— І, Аллах ігар кілик! — Спали тебе, Боже! — коли ти розкажеш комусь таємницю мою! — сказав мені мій друг Аніф Алі Аун, і присягнувся я йому тримати тайну його.

І ходив я з другом моїм збирати дикі горіхи, виноград і овочі на зиму, і ходив я з ним на полювання за дудакками (дрохвами), жирними, великими птицями. Збирав паливо на зиму і на жорнах ручних молотів борошно з кукурудзи, і день мій був заповнений вщерть, і лише в короткі вільні хвилини малював я те, що не суперечило Коранові й уподобанням друга мого.

Був я скромним і може добрим гостем і другом друга мого. Але був я "неправдивим" і тому жив я окремо, за муром. І не переступав без поклику я ніколи порога і меж, що вели в покої, і на жіночу половину не дивився. Іноді пас ове-

ки замість малого кривого Гасана, дванадцятирічного сина друга мого. Сумно мені було, коли помічав я, що гість я давній вже і наймитом роблюсь в домі друга мого, і тоді кидав усе і спускався до водоспаду і малював, причаївшись за скелею.

Іноді до водоспаду, плавно похитуючи станом, з великою глиняною амфорою на голові, спускалася Ханум, старша жінка друга мого. Її очі були великі і тоскні, як очі умираючої газелі. Очі східної жінки, якої жага не розділена, і сум неволі гнітить її.

Але боязлива була вона і, вгледівши мене, усміхалась загадково і знову закривала чарчафом лице своє і, набравши води, майже бігла на гору з важким глеком на плечі, втікала від спокуси й страху. А втім, ще в перші дні мого гостювання сказав мені друг мій Аніф, що Ханум — друга після покійної старшої жінки, — дружина його, носить чадру через шану до традицій і повагу до мужа свого. Колись у доброму настрої мій друг дозволив їй показати лице своє йому і другові його.

І тільки до уст показала Ханум красиве ще, як троянда пахуче-прив'яла, лице своє. І хвалив я красу і скромність її, і щастя друга мого, що володів таким скарбом великим. І подобались мої слова другові моєму і запали мої слова у душу їй.

Якось першого осіннього дня друг мій перевірив зброю свою і зброю гірського коня свого, наказав мені залишити кам'яний закуток мій і звелів жити мені в руїнах малої старої башти, що

стояла на скелі сусідній, поруч стіжка кукурудзяного бадилля. Сам подався десь у гори, і я лишився сам з рушницею часів Шаміля, трьома набоями в кишені і смутком в душі за дзюрчанням вод і за блиском тьманим очей журливих... Спокуса і нудьга оволоділи мною, і вода в бордюгові моєму почала псуватись, і порушив я заборону і наказ друга і велителя мого Аніфа Ібн Даріхан на Алі Аун Гуніб-Огли, і зламав обіцянку-клятву мою, спустився я до водоспаду.

...І на камені біля водоспаду я побачив... молоду — струнку дівчину чи жінку. Глиняний великий глек-амфора стояв, прислонений до каменя, а вона без чадри стояла, схилившись, і дивилася в люстро тиховодного закутка і, задоволена видом своїм, усміхалася. Потім подивилася в бік скелі, де стояли руїни старої башти і де жив я. Кривий Гасан, накульгуючи на коротку ногу, підстрибуючи, біг від саклі до водоспаду, кликав і лаявся несамовито: — Зейнаб — тінь шайтана, де ти? — ось скажу я пану-батькові моєму!

— Ось я вже йду, важко мені, не підніму глек сама! — сказала Зейнаб у відповідь і повернулася лицем до мене, спалахнула, бо вгледіла мене. І впав я ниць, мов перед видінням, розпростер я руки мої перед нею, і почув її шепіт тривожний і лячний:

— Ефенді-русявий, лежи, не підводься, бо згинеш, як побачить тебе Гасан, син володаря мого.

Підхопила на плече важкий глек з водою, поволи пішла стежкою і зникла за кам'яним виступом.

І знову я прийшов...

І знову я прийшов, і знову.

І прийшли холодні мокрі дні, листя опало, і по слизьких каменях спускався я в долину і слухав, як билось серце моє і вода об каміння, не чув, як билось серце її.

І раптом почув його крізь холод зубів і гаряч поцілунку.

А потім слово дав їй, важке слово, що ніколи не прийду більше до каменя водоспаду, бо сказала вона, що інакше кинеється вона з нього у водяну стрімнину і спокутує кохання і зраду свою...

І вернувся я в башту мою і сидів нерухомо два дні з берданом, якого вже приміряв до скроні своєї.

В ранковій тиші почув я кінський тупіт, а згодом, мов чорна тінь, огорнутий буркою, з'явився біля мене мій друг Аніф Ібн Даріхан, Алі Аун Гуніб-Огли. Похмуре лице його було сховане під широкою дагестанською шапкою: він був стомлений, чорний, і злий, аж тремтів. Ліва рука його була на перев'язі і цятка крові, що сочилася крізь шмат, цвіла, як мак, була свіжа. Права рука його стискала руків'я старого бойового кинджала-меча.

— Саллям, здрастуй! — кинув він крізь зціплені зуби.

— Ісід саль баган — хай добрим буде твій ранок, — відповів я, спираючись на бердан, підвівся на ноги і притис руку до серця.

— Чув я, що ти, мій друже, Ібн Василі, спускався на долину до водоспаду?

Жінка в чадрі.

— Так, мій яхабібі Аніф Ібн Даріхан Алі Аун Гуніб-Огли, твій друг Ібн Василі порушив слово, щоб не вмерти.

— Через це саме ти зараз і вмирати, бо порушив слово гостя і друга: — другові і господареві своєму не дотримав ти слова свого. — І гнів полум'ям з очей разом з скреготом зубів вирвався назовні з серця його.

— Іа, азрета, яхабібі — яка шкода, друже мій, що забарився ти, що думаєш зле про друга твого! — Аллах'ль Аллах! Я клянусь Аллахом, всіма святими його, що не вчинив я зла другові моєму, якого я так довго чекав, помираючи від спраги... бо вода в моєму бурдюгу вся вийшла, а дощу і снігу не було... Я терпів також від голоду і холоду, бо два набої зужив я на полюванні, а третій бережу ось тут — і я показав на затвор рушниці і продемонстрував, що він є. — Запаси кукурудзи, мабуть, знищили польові звірята, бо я не знайшов їх і бідуював я дуже, і не міг я піти собі геть, не діждавшись друга мого і не простившись з ним і не подякувавши за гостинність та доброту його.

Я вклонився моєму другові і господарю глибоким поклоном, притискаючи праву руку до серця, а лівою тримаючи рушницю, і не спускав зору очей моїх з його руки, що стискала руків'я кинджала.

Був я покірний і може трохи розчулений сам до себе, бо було правдою, що бідуював я, і що відсутність води спонукала мене спершу спуститись до водоспаду.

— Чув я, що два рази було це?

— Не казав твій друг неправди ніколи, не скаже й тепер, — сказав я переконливо і відчув, як сором за неправду мою заливає мені лице. Не міг я стати на мужній двобій може й тому, що вже кілька днів хорів на пропасницю. Але я вирішив захищати себе від неможливої руки людини, що тримала руку на кинджалі і прийшла до моєї башти з метою прирізати мене, як ріжуть бува, барана. Я подивився йому в вічі і голосом ображеного сказав:

— Так, два рази я був біля води. Бо коли спустився перший раз, почув чийсь кроки і втік мерщій до себе на гору, не набравши води. І лише на другий день майже поночі прийшов і набрав води, запас якої вже давно кінчився, і п'ю я зіпсуту дощівку. І хворію, може, тому...

— Чому ж прийшов ти в другий раз поночі? — а не наважився ще раз принести води?

— Бо думав, може, в домі твоєму родичі прийшли відвідати тебе і боявся, щоб хто не побачив мене і не було наговорі злого.

— Мудро зробив ти, друг мій, що намагався дотримати слово своє.

— Хай Аллах не гнівається на друга мого за суворість і незаслужену підозру до мене, — сказав я.

— Аллах Акбар — Бог Великий! — сказав мій друг.

— Альгамд уліллах! Ля іляга іль Аллах! — слава Аллаху, і немає іншого Бога, ніж Аллах! — сказав я.

— Аллах керігм — Бог милостивий, — сказав друг мій і, вихопивши подібний до меча кинджал, з силою троткнув ним бордюг. Рештки просмерділої дощівки порскнули з нього, а друг мій вклав кинджал у піхви, поклав мені руку на плече і сказав лагідно:

— Добра дружба — є як свіжа вода для життя — ходім, о друже мій, побратиме Ібн Василі, в дім мій, бо може настане час нам захищати його!

Він не сів на коня, і ми йшли пішки. Коли підходили до дому, я здала вгледів, як біля дверей саклі сперечалися дві жінки. Та, що була в шальварах помаранчевого кольору, вгледіла нас скорше і, посварившись на прощання кулаком тій, що була у фіялкових шальварах, притьма зникла за дверима. Це була Зейнаб. Ханум все ще сварилася і до нас долітали слова лайки. Вона набрала хмизу, що був складений під муром саклі і затрималася більше, ніж треба з цікавості. І завважив те друг і господар мій. Гасан підбіг до нас, кинув на мене погляд, повний ворожості і, взявши з рук батька повід, повів коня у двір.

Коло саклі ми зупинилися. Мій друг наказав мені ждати. І почув я з-за мурів слова його: Куль шейятін — до всіх чортів! До мене донісся ляскіт паска і хлопчачий вереск. Хтісь бив-карав мало-го Гасана. Потім щось загрюкотіло, хтось пожбурив відро. Стало тихо. Мені було холодно, почалася віхола. Я стояв під дверима саклі і не знав, чи мене покличуть у двір, чи застрелять крізь отвір дверей.

І був цей день для мене днем сповіді великого грішника, і не приніс він полегші мені. І шкодував я, що віддав господарю рушницю мою.

Опівдні приніс мені мовчазний Гасан їжу добру, вино, і жаровню гарячу. І так щодня. Коли я одужав, довідався, що друг і господар мій був також хворий, що хотіли йому руку відрізати і вилікувала її стара Кіатуран, що прибула з аула далекого.

І другий раз за моє гостювання сидів я в саклі, в покої для гостей, поруч з другом моїм, і Ханум чомусь з відкритим лицем шанувала нас різними ласощами, солодкими напоями і смачним пловом.

Замовк чонгур, і бубон замовк у руках Ханум, і ноги її спочили від танцю. Мій друг проспівав пісню, подібну до орлиного клекоту і, вислухавши мою похвалу, сказав:

— В Кучук Дері — в малу долину, де колись вели ми бій з ворогами, прийшли вони з легкими гарматами, кулеметами і тисячею псів... Може, буде ліпше, коли ти друг мій Ібн Василі, вийдеш з цієї кам'яної пастки і підеш у вільні гори і ліси? Може вже у тебе там на Україні минула небезпека для тебе і ти можеш вернутися до себе, мій яхабібі Ібн Василі?

Хоча на дворі був холод, і в горах, заметених снігом, вили голодні гірські вовки і шакали, я по-

дякував другові своєму, незрівняному яхабібі Аніфу Ібн Даріхану, Алі Аун Гуніб-Огли і простився з його домом. Бо знав, що мій друг був з тих людей, у яких сусідами у душі є зло і жорстокість страшна разом з нерозгаданою сентиментальністю, з патетичною щирістю і добродушністю. І хто знає, що і коли в них переважає.

— Аллах Аіенан! — Боже, допоможи тобі, мій друже!

— Евв' Аллах! — йа абуйє — Бувай з Богом, мій батьку, — сказав я, потиснувши стару й кістляву, але міцну і гарячу руку мого друга, і пішов на гірську стежку, що вела до Буюк Дере.

Холодний гірський вітер бив мені в лице твердими, мов крупа, сніжинами і шарпав мій легкий літній одяг під старою, вже розлізлою пастушою буркою.

Я йшов і не знаю сам, чому власне я вголос читав отченаш тюркською мовою, якого колись давно ще навчив мене один тюркмен.

...“Йа абана йледеї фі'ссемаваті, йата гаддесо смока...” Хай святиться ім'я твоє! — промовив я і прислухався, боячись обернутись назад. Бо друг мій провів мене аж до Високого каменя, себто до місця, де кінчилися його володіння і тепер я за дивним законом гостинності не був уже більше гостем його і не підлягав ні під розуміння Корану, ні під звичайний закон, що зобов'язували господаря захищати гостя, як члена родини або самого себе. Тому від Великого каменя я, не обертаючись, помахав піднесеною рукою на прощання, раптом ніби послизнувся, впав, підвівся, ще впав і потім, побіг униз, вірніше зсунувся разом з камінцями й землею і повернув праворуч. І в ту мить здалося мені, ніби пролунав постріл і куля вдарилася об камінь над головою моєю. І побіг я між вузловатими маленькими деревцями та кущами до знайомої мені тропи, по якій я ходив на полювання. Але й тут я ще чекав, що постріл навздогін упіймає мене і куля застрягне між плечима або пронизає серце. Простіть мені за невірну уяву про друга мого. Думав я так, мабуть, тому, що при мені, не знаючи, що я розумію, Чауш — староста сусіднього аула, казав у захопленні другові своєму: — “Аніф Аун, що на тій горі, — це справжній абрек: І вже чимало знищив “іванів”, а цього “Івана” (показав палицею на мене) не знищив, бо каже, ніби цей гяур схильний до корану і тому він береже його”.

Гірський краєвид.

Володимир СОСЮРА

З книжки “ЩОБ САДИ ШУМІЛИ”

Шуме ялиновий, світе калиновий,
Золоті жоржини — осені краса.
Бродить моя пісня в шелесті діброви,
В дзеркалі Ірпіні тихі небеса.

Над луками вітер мрії не домріяв,
Скоро засіяють в небі янтари.
Поїзди на Київ, поїзди на Київ,
І крило шугілки тане у зорі.

Промені на віти, промені навскісні,
Вже роса холодна впала на траву.
Я живу у фарбах, я живу у пісні
І в билині кожній я живу, живу...

І ось прийшов день і переступив я поріг дому мого, обдертий, хворий і голодний. І все ж я був щасливий. Минула хвиля терору і зникла безпосередня небезпека арешту мого.

Три рази я писав до друга мого листи з проханням, щоб вислав він забуті мною дорогі для мене дрібниці, в тому числі і колись подарований мені другом моїм кинджал дамаської сталі. І через рік дістав я лист, лист від друга мого старого Яхабібі Аніфа Ібн Даріхана, Алі Ауна Гуніб-Огли. Ой, як урадував мене той лист! І який то чудесний лист був, які описи краси гір, зірок, місяця, неба, полонин і стад білих овець! — І головне, що мій друг був живий і здоровий, не забув мене і кличе в гості до себе. Він писав:

— “Я показав тобі Ханум, мою жінку, вона, як ти кажеш, була дійсно пишна і розквітла троянда, що достойна є саду свого господаря. Її краса і пахощі вабили мене, як ніжного метелика, і я був гордий і радий з того!... але не ласкають мене більше ніжні пелюстки її і не ваблять пахощі її... Бурхливі води водоспаду потопили її, коли вона впала до нього з волі Божої... Аллах рахмет ей лесун — Бог хай помилує душу її.. і візьме її до Дженету!

І ще я хочу щось розповісти молодому другові своєму, Ібн Василі (і тут я дуже сміюся, бо ошукав я його!) — хай він не журиться, що в мене лише одна жінка! — другої газелі Дагестану, мосі Зейнаб, не показав я йому. — Хай Аллах зберігає вічно молодість і красу її!

Ля Іллага! — Слава Аллаху! — вона мені недавно вродила сина (що скажеш ти на це?), і гарного сина, подібного до мене. І на честь мою, я його назвав Аніфом, бо ж ти знаєш, що я зрікся імени свого і ніби не існую! І питала вона про тебе, який ти є, і сказав я їй, що ти, друже мій, Ібн Василі, такий джигіт, як і я. А не показав я тобі її, бо все, що родиться від кицьки, їсть мишей! (і тут я в цьому місці сміюся, бо смішно мені!).

Та й навіщо тобі було мучити голодну уяву твою? — Скажу тобі, що не ревнивий я, але бачив, як кидала на тебе зором моя чудова Ханум, і чув твої зітхання. І бачив, що не спав ти у місячну ніч. І бачив я, що тисячі псів людської задрости і людських пристрастей гонились за тобою і бентежили твою душу!...

Змушене було твоє (на жаль, коротке) гостювання у мене і через це видавалося воно тобі задовгим.

Мучився і я, бо чув зітхання дужих грудей твоїх і бачив племінні зорі, що їх метала на тебе Ханум. Коли ж я тебе покликав останній раз в покій до себе на вино і пилав — видалося мені, що ти дійсно, друже мій Ібн Василі, був тільки два рази біля води, коли відсутній був я. Але, все ж я мав недовіру до тебе і неприязнь, бо чому вполював ти Ханум мою? І казав уже було мені Азраель — Ангел смерті: — Аніфе! — візьми замість мене стрілу мою і спусти йому в серце. І не зробив я цього, бо прірва ревности лежить під ногами моїми, і ти є найкращий друг мій, бо вчив я тебе колись Корану, і хоч ти лишився неправовірним, та був ти в дому гість мій, і виконав я все, щоб звести нас до доброго виходу!"

І сказав я тобі: "тисячі псів шукать за тобою у наших горах, тікай, щоб не знайшли тебе і не зробили лиха тобі і домові моєму".

...Як бачиш, мій Яхабібі Ібн Василі, — Аллах йскід куль лі негайс тайіве! — Бог завжди веде нас до доброго виходу!"

Пояснення незрозумілих слів

Балобан — примітивний музичний інструмент з двох тростинок, зв'язаний між собою ниткою.

Хаджі — правовірний магометан, що відвідав м. Мекку.

Бордюг — посудина на воду з овечої шкіри.

Аул — оселя.

Чонгур — східний музичний інструмент. Подібний до мандоліни, але з довгим грифом і 2-3 струнами.

Абрек — гірський розбійник

Гаур — невірний

Дженет — рай

Джигіт — легінь, герой, молодець.

Плов (Пилав) — риж з ситою бараниною.

Бердан — старовинна гвинтівка.

ДИТИНСТВО

(Закінчення зі стор. 8-ої)

лених каменів. Тремтячими руками він повільно надів його на шию дитині.

В очах у Ніли заблищали сльози. Але Рафі стримався і, ховаючи очі, почав дивитись на небо, по якому, доганяючи одна одну, лінували білі жма-ринки.

Переклад з пенджабі Н. Толстої та Л. Солонька.

НА ВИХОВНІ ТЕМИ

ПРИРОДА І ЇЇ ЗНАЧЕННЯ

ПРОФ. І. ГОНЧАРЕНКО

Виховання людини, як ми знаємо, здійснюється її оточенням. Під таким оточенням розуміємо в першу чергу оточення людського суспільства. Але, крім цього активного й більш-менш усвідомленого впливу людини на людину, виховні впливи здійснюються ще й природним оточенням. Цим останнім у педагогіці приділяють належне місце. Особливе значення природа, як виховний чинник, має для нашої української людини. Це тому, що з давніх-давен народ наш жив серед багатої й благодатної природи, його зайняття й добробут залежали від неї, і під її впливом формувалась його душа.

Що ж таке природа?

Під природою розуміємо те, що дано Творцем, а не зроблено людиною. Людина теж має здатність творити й перетворювати, але її творчість ніхто не називає природою.

Все багатство природи складається з таких, ступнево удосконалених, частин: 1. нежива матерія — мінерали, 2. рослини, 3. тварини й 4. людина. Чим різниться жива матерія від неживої? Рослини й тварини — та ж сама матерія, тільки організована й оживлена під впливом животворчих світлових променів, що несуть із собою світло й тепло. В рослинах маємо перше дійсне живе втілення нематеріального небесного первня на матеріальній землі. Це втілення небесних первнів приносить нам світловий нематеріальний промінь. Органічне й неподільне злиття неживої матерії з світловою енергією в одне ціле дає все багатство рослинного царства. Цим не визначаємо питання про походження життя на землі. Це велика таємниця, ніхто не може сказати, коли і як воно з'явилося на землі. Але нам цікаво те, що нежива матерія вперше перемінюється, перетворюється в живі організми в рослинах.

Наука не може встановити істотної різниці між рослинами й тваринами: існує непомітний перехід від одного царства до другого. Різняться між собою вони тільки тим, що в рослинах переважають форми організації (зовнішність) над процесами життя (внутрішніми процесами). "Рослина хоч і живе, але більше організоване тіло, ніж жива істота: в ній видимі форми більше значать, ніж внутрішні стани. Ці останні існують, але в слабій ступені, — душа рослин, як уже давно помічено, є в стані заміряности", — каже філософ Вол. Соловйов. Із ботаніки знаємо, що існують, так би мовити, хижі рослини, які живляться кров'ю тварин. Вони мають для цього батоги-щупальці, хапають свою жертву, притягають до себе й пожирають.

В одному творі (на жаль, не пам'ятаю назви твору), розповідалося про рослину, що була під мурованою стіною. Під час засухи випустила вона галузку від кореня, знайшла щілину в мурова-

ній стіні, перейшла на другий бік муру і спустилася до джерела. Про що говорять оці факти з рослинного царства? Чи не маємо ми тут до діла з відчуттям рослин, їх інстинктами? Думаю, що так.

Коли психіка рослин перебуває в стані замирення, то душа тварин, особливо вищих, уже активна. Вони мають розвинені почуття, інстинкти й волю.

Людина ще складніше організована, особливо психічно. Вона має розум, чого не мають і найвищі види тварин. Тому саме вона богоподібна і здатна до творчості, хоч і в обмежених розмірах. У статті "Чудо" прот. Овчаренко так визначає людину: "Людина на межі матеріального й духовного: вона і матеріальна, і духовна. Через тіло людини пов'язана з усім матеріальним світом, а через душу з Вищим Духовним Світом". ("Віра й Культура" ч. 8. 1955 р.). Отже, не дарма людину називають вінцем творчості Бога і вказують на її здатність до обожнення.

Виховне значення природи

Вже раніш було сказано про близький зв'язок української людини з природою й любовне ставлення до неї. Про залежність виховного впливу природи від любовного ставлення до неї людини, від її здатності вчуватися в процеси життя природи говорить і сучасний австрійський педагог Фр. Шнайдер: "Погляд про залежність характерологічних властивостей якогось народу від впливу землі, на якій він замешкує, доволі старий. Напр., німецькі географи Ратзель і Ріттер, які розцінюють землю як "великий виховний дім людського роду", стверджують, що "заселений край з його кліматом і особливими природними умовами формують постійно мешкаючих там людей". Щоденний та історичний досвід вказує на те, що формуюча сила краєвиду залежить від його форми чи вигляду, а потім від ступеня пов'язаності людини з природою. Чим сердечніший (інтимніший) зв'язок між людиною і природою, тим більша можливість формуючого впливу Неба і Землі"¹⁾.

Вчування у красу природи загострює змисли людини, дає їй невлесні враження, поглиблює почуття, дає зміст для глибоких духовних зацікавлень.

Глибоко розумів і цінив виховні впливи природи К. Ушинський. "А воля, простір, а природа, прекрасні краєвиди, а оці запахи долини і хвилясті поля, а рожева весна й золотиста осінь — хіба не були нашими виховниками? Називайте мене варваром у педагогіці, але я маю із вражень мого життя глибоке переконання, що чудовий краєвид має такий великий виховний вплив на розвиток молодої душі, що з ним трудно змагатися впливові педагога. День, проведений дитиною серед байраків і полів, коли голову її заповнює якийсь туман, у теплій вологості якого розкривається все його молоде серце для того, щоб безтурботно й несвідомо всмоктувати мислі й зародки їх, що ллються з природи — такий день вартий

багатьох тижнів, проведених на шкільній лавці". (За Песковським — К. Ушинський. "Життя і педагогічна діяльність"). І в другому місці (Листи із Швейцарії) він каже: "Природа — це один із могутніх факторів у вихованні людини, і найстаранніше виховання без участі цього фактора завжди буде сухим, однобічним і штучним. Бідна та дитина, що виросла, не зірвавши в полі квітки, не пом'явши на волі зеленої травиці! Ніколи не розвинеться вона з тією повнотою і свіжістю, на які здатна душа людини: на її розвитку завжди буде печатать задущливої атмосфери замкнених будинків".

Приблизно таку ж думку щодо впливу природи на людину подає і наш філософ Г. Сковорода: "Природа благая есть всему начало і без неї нічого бисть еже бисть благо... Воспитаніє істекает от природы, вліваюція в серце сім'я благої волі, да помалу-малу, без препятствій возрасші, самовольно і добрототно делаем все те, еже свято і угодно есть перед Богом і человекі".

Так само відчував животворчі впливи природи на людину й П. Куліш. З уваги на свою журналістичну і наукову працю він часто мусів перебувати у великих містах, але почував себе там пригніченим. Його все тягнуло до багатой природи України. "Тільки перед лицем природи, зливаючись з природою, відмовляючись від бажань, людина живе живим, здоровим, красивим, натуральним життям. В степу, в селі, на хуторах, де тільки небо та земля, люди живуть так, як живе природа. Прекрасне — все природне, що не виходить за межі натурального й стихійного, простого, чистого почуття буття".

В листах до своїх знайомих Куліш писав: "Ідеш степом, дишаєш на повні груди, довірливо дишаєш... і нічого не бажаєш. Це є чудовий стан душі — нічого не бажать! Нічого не пам'ятаєш, ні про що не жалієш, відчуваш тільки, що життя, цебто просто сприйняття буття — дорогоцінний дар Провидіння, джерело всіх радостей, всіх поетичних порухів серця. Це усвідомлюєш постійно під впливом животворчого діяння степового повітря... Петербург надоїв мені до смерті. Не можу вам оповісти, як я тужив за своїми широкошумливими деревами, дивлячись на хирні берези й липи, на смутні ялини петербурзької природи. Зате тепер я впиваюсь до безтями шумом українських дібров".

Біограф Куліша В. Шенрок зазначає, що в Куліша, особливо в юнацькі роки, було дуже гостре почуття краси природи й поезії, а це збуджувало сердечну доброту і ласку.

Звичайно, щоб розуміти формуючі впливи природи на душу людини, треба мати багате серце, здібність відчуття. Таку здібність мають у першу чергу поети й філософи. Тому так близько розуміли природу Сковорода, Шевченко, Леся Українка й інші. Особливо цікавий щодо цього І. Франко. Відомо, що він заперечував романтику, сам себе звав реалістом, а проте писав:

Земле, моя всеплодущая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,

¹⁾ "Рущійні сили народніх педагогик", ст. 102, 109.

Краплю, щоб в бою сильніше стояти,
 Дай і мені!
 Дай теплоти, що розширює груди,
 Чистить чуття і відновлює кров,
 Що до людей безграничну будить
 Чисту любов!...

Отже силу, що "чистить чуття... й до людей безграничну будить чисту любов", любов безкорисну, в душі Христової науки, він знаходить у "землі", себто в природі. А таке розуміння природи властиве романтикам, а не реалістам і матеріялістам. Цим самим поет Франко заперечував свій матеріялістичний світогляд. Думки І. Франка, як бачимо, збігаються з думками К. Ушинського, романтика й глибоко віруючої людини.

Глибоке значення має інтимна любов людини до свого природного оточення. Через неї вона пізнає велич і всемогутність Творця, заглиблюється у тайни творчості Його, а це в свою чергу підсичує її благородні почуття. Щодо нашого народу, то відомий російський літературознавець В. Белінський писав: "В житті їх (українців) простого народу стільки людяного, благородного, що там знайдуться всі почуття, якими багата висока людська натура. Любов у них основна стихія життя".

Заглиблення в інтимне життя природи дає хвилюючі переживання нашим поетам. Справді бо, багата українська природа є могутнім джерелом їх натхнення: вона дає їм тематику й відповідне чуттєве трактування її. Сучасна німецька поетеса Елізабет Котмасер каже: "Справді, це було подивугідне відкриття — які неслуханно чудові перлини творчості різних українських поетів перед нами простелено і яких злетів люди досягають, коли вони справді вміють жити пахощами квітів і співом птиць". І ось вам приклад цього:

"Рожевий світанок розквітлого вишневого саду. Дівочо-ніжні, цюотливі пелюстки білого цвіту незрушно променіють у хвилях, не у хвилях, ні, у величому безнастанному струмуванні лагідно-могутнього, безмежно-солодкого світла. Сонця ще нема. Світло є, але воно не має свого джерела, воно ніби само з себе сповнює довкілля. Незрушний вишневий цвіт, — і захлинно-солодко вібрує на ньому рожеве світло. Незайманість. Глибока задуманість. І в непомітному, нечутному леготі проходить велична тайна непорочного запліднення... Ніжність — і сила життя. Напоєність життям, просоченість снагою. Велич землі... І на серці така блаженно-солодка тиша, яка може бути тільки на своїй батьківщині, в Україні, в рідній родині!"¹⁾.

"Білий світ", Вас. Барка.

Краса в природі

Чим же так впливає природа на людину? Що саме здатне в ній "підносити серця людей до неба?" В філософії стверджують, що цим чинником у природі є наявність краси. Що ж таке краса і чому вона так ціниться людиною (та й не тільки людиною, бо є й тварини, особливо птахи, які розуміють красу і цінують її)? Мусимо ствердити, що

краса не має в собі матеріяльних цінностей, що вона існує ради самої себе і що своїм існуванням вона радує й задовольняє нашу душу. На прекрасному в природі душа людини заспокоюється і, хоч на час, забуває життєвий бруд. Вона нагадує нам про вищі цінності, які й становлять справжній сенс нашого буття. Як каже Вол. Соловйов, "краса потрібна для виконання добра в матеріяльному світі, бо тільки нею просвітлюється і втихомирюється недобра тьма цього світу".

Отже, краса — це не чисто матеріяльне явище, але її нема й без матерії. Явище прекрасного в природі є ніби синтеза земного матеріяльного з небесними нематеріяльними первнями. Цими первнями може бути світло чи висока ідея, яка опановує матерію. Таким чином можемо визначити красу, як перетворення матерії через втілення в ній другого нематеріяльного чинника.

Прикладом такого перетворення може бути діамант. Відомо, що хемічний склад діаманта такий же, як і звичайного вугілля. Але коли простий вугіль убірає в себе, або, як просте скло, пропускає світло цілком, то перетворення не настає. Інше з діамантом, який відбиваючи й розкладаючи світляний промінь, сам при цьому ніби оживає і тим самим стає благородним. Без наявності світла він тратить своє благородство, свою красу й стає звичайним каменем.

Завдання виховної праці в літніх таборах.

Із сказаного вище розуміння природи робимо практичні висновки для виховної роботи в літніх таборах. Тільки в цих таборах діти наші стоять близько до природи, можуть спостерігати її. Тому цей час і слід якнайповніше використати. Як же це зробити? Коли ми хочемо щось опанувати, то треба робити над цим якнайбільше вправ. Це закон. Отже й тут, коли хочемо, щоб наші діти розуміли природу й любовно піклувалися нею, а не нищили, як це можна бачити в містах, то мусимо це розуміння їм дати. Потрібно робити екскурсії в природу, вишукувати особливо гарні краєвиди й тут же пояснювати, в чому краса краєвиду, вказувати гармонію кольорів, форм і ліній, підкреслювати роль світла і для краси краєвиду, і взагалі для життя рослин і тварин, а також для людини. Далі, привчати дітей ходити за рослинами і спостерігати їх розвиток. Також робити колекції: гербарій, колекції метеликів, комах і т. д. Коли нема серед виховників природознавців, то можна буде пізніше визначити ботанічні й зоологічні роди й види зібраних експонатів. Проте, не в цьому наша головна ціль, а в тому, щоб прищепити дітям правильне розуміння природи і любов до неї.

Нашу постійну співробітницю Ганну Черінь з нагоди її одруження з Степаном Паньковим вітає та бажає всього найкращого —

Редакція "Молодої України"

Ганна Чернінь

ВІЙНА ЗА АВТЕНТИЧНІСТЬ

Ми вчимося втрюх у Чиказькому університеті. Вивчаємо хемію, математику, англійську мову, а крім того — життя і людей навколо нас.

Галя — найстарша із нас, і також наймудріша. Скільки їй років — сказати важко, в кожному разі вона дійшла до того віку, коли люди перестають святкувати день народження.

Правду казав Айнштайн, — зауважила Галя, — що день народження це щось таке для дітей.

Нам, як студентам точних наук, заперечувати авторитет Айнштейна не годилось, але все ж самі ми, на щастя, ще відзначали свої уродини.

І ось, одного разу після лекцій Наталка сказала:

— Дівчата, завтра мій день народження. Приходьте. Подарунків не треба, принесіть мені замість того "Органічну хемію".

"Органічну хемію" ми їй таки купили, стративши на те мало що не 12 доларів, і ввечері, ні з подарун-

ком, але ж і не без нього, пішли до Наталки.

Там уже було повно гостей. Кімната була оповита хмарою сивоблакитного диму, розведеного бджолиним гулом розмов.

Всі купчилились в одній кімнаті, поскладавши пальта на ліжка у спальні. Сиділи на канапі, стільцях, а найбільше на підлозі. Помешкання Назаруків було мале й непишне, бо всі фінансові зусилля родини були спрямовані не на "гавз", а на доччину освіту.

Наталка запросила всіх колег по курсу, бо не хотіла нікого образити. Добре, що не всі змогли прийти, бо інакше і не вмістились би.

Наш університет славиться своєю інтернаціональністю. Тут, як городина в салаті, перемішані різноманітні народи. І тепер товариство було наче б то навмисно підібране: араб Ібрагім, еспанець Сальвадор, французьке подружжя — Габі й Етьєн, індуска Віна — єдина з при-

сутніх у повному національному строї, навіть з намальованою за релігійним звичаєм цяткою на лобі, німкеня Урсюля, троє мексиканців, дві громадянки держави Ізраїль, і, нарешті, троє американців.

— Ну й товариство ж у нас склалося! — здивувався Ібрагім. — Справжня ООН!

Після нашого приходу, Наталка оголосила, що вже начебто всі:

— Українці завжди останніми з'являються.

Урсюля засміялась:

— Вже й так від кожної нації маємо делегата. Мене дивує одне: як ти змогла в Чиказькому університеті знайти аж трьох американців?

— До речі, я може й не американець, — зареагував один із них. Дід був росіянин, змолodu прибув до Німеччини. Мій батько прожив там більшу частину життя і по місцю народження я — німець. П'ятнадцять років тому ми приїхали до Америки, вже давно отримали

Іменем революції

(Закінчення зі стор. 5-ої)

— Навіщо ви лякаєте цю бідну старуху. Я її не знаю. Я вліз знадвору по драбині через вікно. Вона ні про що не знає.

Тарган, якому Савчук, стоячи навколюшках, перев'язував ногу, — засичав од болю і сказав гостро і сухо:

— Не ламайтесь! За збройний опір однаково смерть. Можете попрощатись з матір'ю.

Серце крикнуло голосно, і руки хотіли вчепитись і не пускати, кричати, плакати, благати, — та Андрій вже випростався і, ховаючи кричущий жаль під напівприкритими віями, сказав хрипко:

— В мене нема матері, крім України.

Це було останнє.

Іще якийсь час щось тупотіло, стогнало, лаялось. Потім стало тихо.

Так нестерпно тихо, що, розідравши сорочку, вона закричала несамовито і кинулась до дверей. Та щось обірвалось всередині і кудись м'яко поплив каганець. Підплив кудись під стелю і згас. І знову стало тихо. Пташина лежала на підлозі, придавивши праву руку і далеко розкинувши ноги, над якими кумедно стирчали чоловічі черевики.

Група балету Юного ОДУМ-у в Філадельфії.
Посередині вгорі виховниця Ріта Никиш.

громадянство, вдома говоримо по-англійськи, і мене часом до чортків мучить моя національність. Хто я такий?

— Ти росіянин, — присудив Ібрагім.

— Еге, так ви мене ще комуністом зробите! Я Росії не люблю, я там ніколи не був і не буду.

— Можливо, — провадив своє Ібрагім, — а все ж таки ти — росіянин. Ти ж уважавш американських негрів — неграми, хоч вони теж ніколи не були в Африці?

— Це зовсім інша справа, у них соціально відзначена зовнішність, так звана "сошил візібіліти".

— А у тебе національно відзначена "нешинил візібіліти". На вигляд ти стопроцентний росіянин.

— Нонсенс! — Втрачаючи рівновагу рубав Серж. Ти сам, поки не знав про мою "російську кров", казав, що на вигляд я викапаний голландець.

Сара, що минулого літа приїхала з Ізраїля, спробувала їх помирити:

— Чому ти так зле сприймаєш? Росіяни, нарешті, не такі вже й погані. Вони зараз наймогутніша нація в світі. Ось Наталі, Гелен і Ольга — росіяни і, напевно, дуже горді з того.

Ми троє позскакували з місць, як опечені:

— Які ми тобі росіяни!

— Ми українці! Українці й тільки українці! Нічого на світі ви не знаєте, і ніякий вам університет не допоможе!

Мир знову був порушений. Довелося нам знову відстоювати автентичність українського борщу і полтавських галушок.

— Це наша страва, — доводила Галя — зайдіть в яку хочете українську хату — і переконаєтесь.

— Це наша страва, — заперечувала Сара. Зайдіть в яку хочете єврейську крамницю, і ви знайдете цей "боршт" серед інших кошерних страв.

— Не "боршт", а "борщ" ("Матері твоєї сторч та в борщ" — додала я по-українськи). Це слово українське, ось воно вам, — і Наталка, діставши українсько-англійський словник, обходила з ним всіх присутніх...

— А покажи мені "борщ" у ваших ізраїльських словниках!

Так, за допомогою лінгвістики,

Анатоль Галан

Пише син до матері...

За морями дальніми,
За морями синіми,
Дівчина під пальмами
Полюбилась синові.

Пише син до матері,
Пише, ще й питається:
Як чужинку братиме,
Що від того станеться?

Тепло, по весінньому,
Мати посміхнулася,

Та на просьбу синову
Відписать забулася...
Повернувся з плавання
Парубок без вигоди.
— Де ж твоя?
— Була вона,
Не скотіла їхати.
І ізнов у матері
Сміх в очах колишеться.
— Як чужинку братимеш,
На чужині лишишся...

борщ був відвойований. Довелось повоювати ще й за горіховий торт, якого Сара вперто називала мацою, а Серж кувлякою, і від якого, у висліді суперечок, не осталось ні крихти.

— Якою мовою говорять на Україні? — запитав Сальвадор.

— Як то — якою? Звичайно, українською. Це, з Вашого боку, досить дивне запитання. Ви, наприклад, з Іспанії...

— Так, я з Каталонії.

— Ну — то що б Ви сказали, коли б я Вас запитала, якою мовою говорять у Вас на батьківщині?

— Як би Вам відповів, що каталонською.

Я прикусила язика.

— Цебто, Сальвадоре, Ви хочете сказати еспанською?

— Ні, таки каталонською.

— Чи схожа вона на еспанську? Це один з її діалектів?

— О ні, це зовсім окрема мова, якої еспанці і не розуміють. Ми маємо свою літературу, твори, перекладені на каталонську мову, наші народні пісні.

Я була цілком спантелена. Отже, не тільки нашу мову безправно називають діалектом... Але все ж, до заяви Сальвадора я поставилась трохи скептично, поки не зустріла підтвердження в кількох книжках, зокрема, в творах Гемінґвея.

— Отже, інші народи теж воюють за мову!

— Ще й як! А скажіть, Ольго, чи все ж таки ваша мова схожа на російську?

— Схожа, але не більш ніж на

польську, чеську чи болгарську. Одна з слов'янських мов.

— Але ж росіяни кажуть, що ваша мова діалект російської.

— Ну і що ж, що кажуть? А поляки кажуть, що це — діалект польської мови. Оскільки ж дві окремі мови виявляють претенсії на нашу, як на діалект, то вже саме собою виходить, що ми до них не належимо.

— Складне це слов'янське питання, — обізвалась Урсула, щоб і собі щось сказати.

— А все таки ці мови дуже близькі і для чужинця звучать, як одна, — підкопувалася Сара.

— Звичайно, для людини неграмотної хіба не все одно — чи алгебра, чи фізика. А хоч би ми навіть говорили одною мовою з росіянами, ми — не росіяни, бо не хочемо ними бути, — категорично заявила Наталка, краючи слова, як скибки твердокорого хліба. — Самого нашого бажання досить, щоб мати право на самостійність.

— Якщо ваш народ такий закзятий, як ця трійка, — запевнив Ібрагім, — Ви незалежності досягнете. Признаюсь, я вже думав, що нас звідси забере авто швидкої допомоги.

— Так, — підтвердила Наталка, — ми стоїмо за своє. Поки дійде справа до зброї — битимемось словом.

● ЧИТАЙТЕ!

● ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

● ПОШИРЮЙТЕ!

"МОЛОДУ УКРАЇНУ!"

ЛЕОНІД ГЛІБОВ

(До 130-річчя з дня народження)

В 60-х роках минулого сторіччя українське письменство збагачується — поруч Євгена Гребінки — другим визначним українським байкарем — Леонідом Івановичем Глібовим. Нещодавно минуло 130 років з дня народження Глібова — українського письменника і громадського діяча. Український славнозвісний байкар народився у Веселому Подолі на Полтавщині, де його батько завідував кінськими табунами в посілости Гаврила Родзянки. Серед розкішної природи Полтавщини і прожив Леонід Іванович свої дитячі роки.

Вчився Глібов у Полтавській гімназії, але через хворобу мусів перервати навчання. Пізніше він учився у Ніженському ліцеї і закінчив його 1855 року.

Після закінчення навчання Леонід Глібов учителював спершу в Чорному Острові (Поділля), а від 1858 р. — в Чернігівській гімназії. Тут він був на посаді вчителя історії та географії. Глібов 35 років жив і працював у Чернігові. Він був активним членом Чернігівської громади, організатором недільних шкіл, видавцем книжок для народу, співпрацівником петербурзького журналу "Основа".

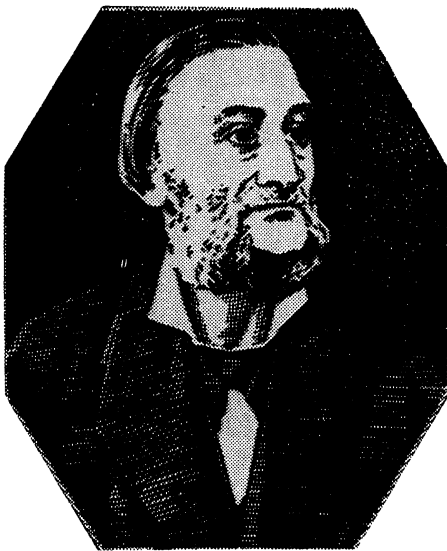
В 1861 році за допомогою Номиса, П. Куліша й О. Кониського Леонід Глібов розпочав видавати тижневик "Чернігівський листок", у якому висвітлювалися злободенні питання громадсько-політичного життя українців. У "Чернігівському листку" містилося чимало матеріалу українською мовою. Ця щотижнева газета надсилалася передплатникам у Петербург, Казань, Новосибірськ, Херсон та багато інших міст Російської імперії. 1863 р. царська цензура заборонила видавати "Чернігівський листок", і Глібова також звільнено з посади в гімназії за "українофільство" та піддано під поліцейний нагляд.

Втративши посаду, Глібов жив без заробітку, тяжко бідуював. Слаб на очі й малоощо не осліп. До всіх цих нещасть долучилося ще одне — померла дружина.

З 1867 року і до самої смерті (10. 11. 1893) Л. І. Глібов був управителем земської друкарні в Чер-

нігові. Помер Леонід Іванович після довгої недуги. Українське громадянство справило величний похорон своєму визначному байкареві, поетові, громадському діячеві.

Літературна діяльність Леоніда Івановича Глібова, яку він розпочав ще будучи в гімназії (тоді йому було 15 років), виявилася в чотирьох окремих жанрах: ліриці, проповідках для дітей, драматургії і байках. У 1847 році вийшла збірка поезій Глібова російською мовою. Але після знайомства в Полтаві з

українським поетом Чужбинським, ознайомлення з творами Т. Г. Шевченка та "Приказками" Є. Гребінки Глібов почав писати українською мовою.

Від 1853 р. Глібов друкує свої байки і поезії в "Чернігівських відомостях", а пізніше в українському журналі "Основа" (1861-1862 рр.), який постав з ініціативи П. Куліша, а редагував його Василь Білозерський у Петербурзі, та "Чернігівському листку". Після 1863 року Леонід Іванович довгий час не друкував нічого. В 1872 р. появились в світ "Байки Л. Глібова", які здобули надзвичайну популярність. Від 1889 р., не дивлячись на свою хворобу, Глібов невтомно працював над складанням байок, казок, віршів, загадок, акростихів, пісень.

В ліричних поезіях виливається сумний, елегійний настрій Леоніда Глібова. То поет лине тужними згадками до хвилини минулого щастя ("Вечір"), то сумує за безповоротною молодістю ("Журба" — музика Лисенка, — перетворилася на народню пісню). В київському журналі "Дніпро", за березень ц. р., Анатолій Косматенко з цього приводу в статті "Леонід Глібов" пише: "...Журба" написана в народньому дусі, під впливом, передусім, української пісні та творів Шевченка — тож не треба доводити, все видно з самої пісні, варт лише її прочитати". Такі твори, як "Благання", "Ноктурно" демонструють засоби чистого літературного віршування. Милуючись чудовою природою, малюючи ідилічні картини ("У степу"), Глібов з болем і тугою пише про руйнування української природи чужинцями-капіталістами. Глібов пише:

"Підкралася кишеня грошовита,
Хтось без жалю веселий гай
зрубав,—
Понівечило все чиясь життя
ледаче".

Академік С. Єфремов з цього приводу каже: "Цей зруйнований куточок символізує поетові образ загального руйновища, що так само заповідає "чиясь життя ледаче", і над природою, і над дорогими людям пам'ятками".

Глібов написав також кілька десятків віршованих приказок та загадок для дітей, які поміщував у галицьких журналах — дитячому "Дзвінку" і "Зорі". Ці твори Леоніда Івановича мають лагідний, ніжний тон, тож між юними читачами і "Дідусем Кениром" (псевдо Глібова) зав'язалося дружнє листування. Своїми дитячими творами Глібов здобув собі любов і прихильність українських дітей. Діти з захопленням читали твори свого письменника і висловлювали йому в своїх листах почуття щирої вдячності і пошани. Леонід Іванович любив дітей, знав їхню душу, "умів потрапляти на їхні уподобання і був найкращим письменником для дітей у нашому письменстві" (С. Єфремов).

Любив Глібов і український театр і написав також 3 комедії. Одна з них досить знана ("жарт на 1 дію") "До мирового" (1862 р.).

Але найважливіші твори літературної спадщини Леоніда Глібова є

байки, яких нараховується понад сто. Починаючи з 1863 р. байки Глібова вийшли багатьма виданнями.

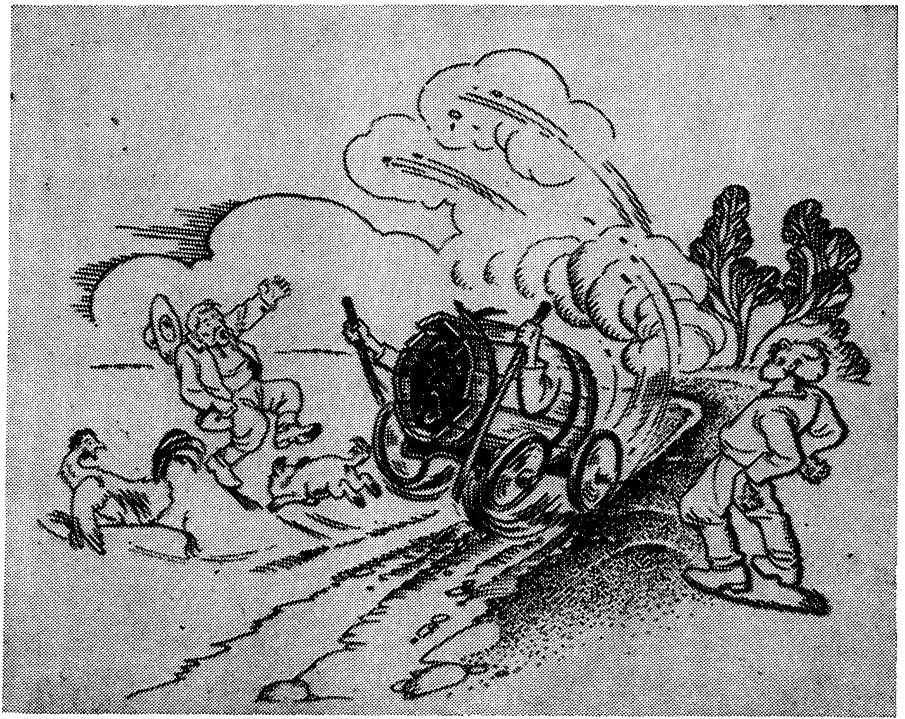
З давніх-давен сюжети байок переходили від одного народу до другого. В стару українську літературу байки прийшли з перекладеними творами східного походження, а згодом і західного. Українські народні байки збирали: І. Рудченко, М. Левченко, В. Шухевич, В. Гнатюк та інші. Найвидатнішими українськими байкарями нового часу, що часто користувалися запозиченими сюжетами Езопа, Ляфонтена та інших, надаючи їм українського кольориту, були Гулак-Артемовський, Гребінка, Боровиковський, а між ними і Леонід Іванович Глібов.

Глібову часто роблять закиди, що він просто робив переклади творів російського байкаря Крилова. Правда, більшість байок Леоніда Івановича мають мандрівні байкарські, загально-світові теми і сюжети, часто оброблені байкарями усього світу, проте його байки не можна вважати перекладами чужих творів. Байки Глібова, навіяні ніжним почуттям, сердечним ліричним настроєм, є цілком оригінальною творчістю автора. Він умів, може в дещо меншій мірі ніж його попередник Гребінка, перенести їх в українську побутову обстановку, надати їм своєрідного українського забарвлення, майстерно використати в них українську мову, заактуалізувати, наблизити до сучасних йому обставин українського життя в душі ліберальної громадської са-тири.

Академік С. Єфремов про байки Глібова пише, що автор "тільки канву бере чужу, але гаптує по їй власні свої мережанки". Персонажі глібовських байок (люди, звірі, птахи, комахи) мають національне забарвлення, яке, як каже Єфремов, "розроблене й видержане до найменшої рисочки в національно-українських тонах".

Не дивлячись на комуністичне виховання на Україні меншевартості, переконування, що осяги української культури завдячуються російським впливам, ми все ж таки і сьогодні спостерігаємо спротив українців таким московським тенденціям. У тому ж журналі "Дніпро" і в тій же статті А. Косма-тенко пише:

"Коли учні бачать подібність сю-

Ілюстрація О. Судомори до байки Глібова "Дві бочки".

жету твору Глібова до криловського, вважають такий твір простим перекладом. Тим часом ні в підручнику, хоч там коротенько (надто коротенько) і подаються відомості з історії байки, ні в методичній розробці О. Бандури "Вивчення творчості Л. І. Глібова в школі" і словом не згадується, що на ті часи використання сюжету іншого байкаря було звичайною справою. Це робив і Крилов, і його попередники, і його учні..

Пригадується такий випадок. Студент університету надзвичайно здивувався, коли, вивчаючи на першому курсі античну літературу, знайшов у Езопа байку "Лисиця і виноград": Він вигукнув: "Так, виходить ця байка не оригінальна не тільки для Глібова, а й для Крилова!.."

Між байками Глібова 50-х і початку 60-х років та з кінця 80-х і початку 90-х є деяка різниця. В другій групі Леонід Іванович незалежніший у виборі тем. У байках майстерно висвітлено подробиці побуту українського селянського життя, найтонше передано лексичні і фразеологічні відтінки української мови. В моралі байок Глібова фігурують у першу чергу правда, освіта, чесне життя. Ніжна ж вдача Глібова перешкодила йому вдарити по людях гострішою, колючішою сати-рою.

Рідний край людям є найми-лиший. "Я рідну Україну не промінюю за чужину" ("Бджола і Мухи"). Лише в рідному краю людина може бути дійсно щасливою, бо кожного "чужина в'ялить, як билину" ("Билина"). Автор дорікає людям за нелад у громадській праці ("Лебідь, Щука і Рак"), за насилля ("Вовк і Ягня"), за чванливість ("Будяк і Васильки"), "Синиця", "Собака і Кінь"), за наклепи ("Прохожі та Собаки"), за хабарництво ("Лисиця і Ховрак"). Глібов закликає у своїх байках боротися із зрадниками та їхнім підступництвом ("Огонь і Гай"), примітивізмом ("Мишача Рада"). Він проповідує вільне життя ("Вовк і Кудель"), діловість, а не порожню балаканину ("Кіт і Баба"). Гарно описана в глібовських байках і українська природа ("Шелестуни").

Гарною барвистою мовою, легким діалогом, глибокими етично-гуманними ідеями твори Глібова мають велику пізнавальну і виховну вартість і стали улюбленими в школі. А. Г.

Література: "Байки", Л. Глібов, "Історія української літератури", В. Радзикович, "Енциклопедія українознавства", НТШ, журнальні і газетні статті.

ВІСТІ З ПОНЕВОЛЕНОЇ БАТЬКІВЩИНИ

МОЛОДЬ УКРАЇНИ ПРАГНЕ ЗНАННЯ

"Що ти думаєш робити після десятирічки?" — ось запитання, яке нині особливо цікавить і молодь, і її батьків, і владу. Недаремно впродовж тижнів київська преса безперерійно писала на цю хвилюючу тему.

"Що ти думаєш робити після закінчення десятирічки?" — запитусь "Літературна Газета" своїх молодих читачів. І заповідливо відповідає дописом якогось Пригоріака зі Станіславщини: "Поїду на цілинні землі!" А що робитиме випускник десятирічки Сардига із Дрогобиччини? — запитусь та ж газета! Спеціально підібраний для потрібної владі відповіді юнак відповідає: "Хочу бути токарем на заводі". А Галю Ільченко в селі Сагурівка на Чернігівщині? Вона ще минулого року вибрала вказаний партією шлях для шкільної молоді: "В короткій ватянці вона тепер вивантажує попіл із колгоспних возів на полі". "Після закінчення середньої освіти всі дівчата в селі Сагурівка залишилися працювати в колгоспі", — читаємо в "Літературній Газеті". Хоч напевно таки й не всі, адже дехто з дівчат заявив: "Хто ж нас і заміж таких візьме — читаємо в тому ж дописі, — ні туфель хороших, ні плаття шовкового. Хіба на це заробиш у колгоспі?"

Українська молодь, як і молодь кожного народу, рветься до науки. Однак, вона тепер ще наочніше бачить, що як тільки владі стало менше потрібно високоосвічених людей — вона вже намагається виштовхнути молодь із середніх шкіл прямо в шахти, на цілинні землі, в колгоспи чи на заводи. Компартії потрібна робоча сила.

Не зважаючи на це, українська молодь прагне знання й освіти.

БОЛЬШЕВИКИ ПОСИЛЮЮТЬ ПРОПАГАНДУ

Советські газети подали деякі дані про потужність їхньої пропаганди засобами радіо і телевізії. Згідно з цими даними, в Україні тепер нараховується 6 мільйонів радіоустановок. "На кожних 7 чоловік населення у нас є радіоприймальний прилад". За роки шостої

п'ятирічки запроєктовано збудувати телевізійні центри в Дніпропетровську, Львові, Симферополі, Ворошиловграді, Запоріжжі та ретрансляційні станції в Чернігові, Кривому Розі, Миколаєві, Херсоні.

Очевидно радіо й телевізія, як і преса, мають завдання служити насамперед "справі будови комунізму в країні комуністичного виховання трудящих". "Радянська Україна" звертає увагу, що для належного виконання своїх завдань органи московської пропаганди в Україні повинні позбутися з своїх програм "загальних проблем і політичної тріскотні".

ЖИТЛОВА ПРОБЛЕМА В УКРАЇНІ

Не зважаючи на те, що советська пропаганда раз-у-раз подає величезні цифри (в квадратних метрах) про будівництво житлових будинків, в Україні проблема помешкань для населення залишається нерозв'язаною, багато людей по давньому живуть у землянках або тиснуться по кілька родин в одній кімнаті. Для втихомирення невдоволених і для збудження надій відділ пропаганди ЦК партії в Києві недавно видав спеціальний випуск "Блокнота агітатора", в якому порекомендував потішати населення, що "житлову проблему розв'яжемо в найкоротші строки". В блокноті прирікається, що до кінця шостої п'ятирічки "в містах і в робітничих селищах буде побудовано 34 мільйони квадратних метрів". Для виправдання советської влади блокнот подає, що в "буржуазних країнах" житлова проблема відчувається куди гостріше, ніж в СССР.

ЗА ПИШНИМИ КУЛІСАМИ ФЕСТИВАЛІВ

Кілька років тому світ облетіла сенсація: советський посол у США Зарубін влаштував з нагоди жовтневих роковин люкунівський бенкет: столи на півтори тисяч гостей вгиналися від велетенського торту, тісточок, зернистої ікри, горілки і кримського шампанського. Американським ділкам, які багато дивачили в житті, марнотратство пролетарського "повпреда" відібрало мову. Вони підрахували, що за гро-

ші, видані на бенкет Зарубіна, можна було б цілий рік годувати й поїти ціле колгоспне село в Росії та на Україні.

Казкове марнотратство вельмож царів московських виглядає сьогодні краплиною в морі, порівняно з марнотратством новітніх кремлівських бояр. Бо це марнотратство не однієї людини, з її власної кишені, — це марнотратство колективних диктаторів коштом грабованих ними народів, марнотратство — ніким і нічим не контрольоване.

Чи треба шукати ліпшої ілюстрації, ніж наступний т. зв. "Міжнародний фестиваль молоді", приурочений сороковим роковинам большевицького перевороту. Тільки подумати: сама лише спортивна програма фестивалю буде куди більшою, ніж програми олімпійських ігор. Щоб лише примістити і прохарчувати протягом двох тижнів мільйонову армію учасників та організаторів фестивального балагану, потрібні грубі сотні мільйонів народних грошей. Скільки тисяч жителів можна було б побудувати для трудящих! Скільки шкіл для молоді! Скільки лікарень та притулків для старих і немічних! А скільки часу можна було б харчувати й поїти населення цілих областей чи й автономних республік за гроші, викинені в повітря ради двох тижнів "потьомкінського" блефу в міжнародньому масштабі!

Але на що-що, а на пропаганду й окоманилювання колективні марнотратці ніколи не зкупилися. Викинені в повітря сотні мільйонів вони десятикратно здеруть з робітника та колгоспника. Ось уже кілька місяців трудящі змушені покривати видатки партії — перевиконанням норм на честь фестивалю, готуванням подарунків для гостей, участю в примусовій фестивальній льотерії, даровою працею на будівництві стадіонів, спортивних майданчиків, клубів, насадженням лісопарків, садів тощо, тощо.

І от парадокс: Міжнародний фестиваль відбудеться в СССР уперше. На його підготовку витрачено астрономічні суми. А ефект? Ефект буде той, що чи не вперше від довшого часу молодь вільного світу виявляє куди менше, ніж раніше,

зацікавлення до помпезного комуністичного видовища. Відповідальні керівники молодіжних організацій Швеції, Норвегії і Данії відраджують своїй молоді їхати на фестивалі. Те саме відбувається в Англії та інших європейських країнах. Дуже обережно поставилися до советських запрошень навіть чимало азійських молодіжних організацій, приміром, у Бірмі й Індії. Ба скажемо більше: без особливого ентузіазму іде на московське видовище молодь країн-сателітів, зокрема Польщі та Угорщини.

Чому без ентузіазму й захоплення? Тому, що криваве придушення всенародної революції в Угорщи-

ні показало їм справжнє обличчя комунізму. Революцію комунізм придушив, але бій за душі молоді програв.

Тож хай хоча й як високо злітають у небо живі й мертві пікасівські "голуби миру", хай хоч і як голосно кричать написи з панно, транспарантів та гасел: "Світові — мир", "Мир і дружба", — факт залишається фактом: молодь не тільки вільного світу, а й країн т. зв. народньої демократії вже мало йме їм віри. Молодь наочно переконатися, що комунізм несе з собою не мир і дружбу, а світовий розбрат, неволю народам і людині.

А. Ромашко

"Щасливі" радянські жінки на мулярській роботі.

І навіщо це кохання...

Тут би сісти нам на катер,
І навіщо це кохання,
Отака мені любов?
Ні усмішки, ні зітхання,
Ані жартів, ні розмов.
Інші любляться щасливо,
Походжають між алей,
А у нас, ну просто диво,
Все не так, як у людей.
Починаю про погоду
Говорити жартома,
Він повісив ніс у воду,
Каже: "Опадів нема".
Тут би сісти нам на катер,
Прогулятись, час бо є...
Він мені про екскаватор
Все пояснення дає.
Нам би вкупі говорити,
Просто нидіє душа,
Він наводить габарити

Велетенського ковша.
Я про зорі, про кохання, —
Здогадайся, ми одні...
Він говорить: це питання
Треба вивчити мені.
Я побаченню не рада,
Не побачення у нас,
А якась іде нарада
Про Каховку і Донбас.
І сказала я по всьому,
Аж не вірила сама:
— Знаєш, хлопче, йди додому,
Зараз опадів нема,
Так сидіти — часу жалко,
Ти себе побережи,
А про ту землечерпалку
Краще бабі розкажи.

Олесь ЖОЛДАК

(За советською пресою)

З НАУКИ І ТЕХНІКИ

Скільки років існує земля?

Це хвилююче питання було поставлене дуже давно, на світанні розвитку людської культури. Але як виміряти величезний час існування нашої земної кулі? Який природний годинник знайти, щоб він показав цей час у роках?

Геологія, яка намагається щонайповніше вивчити історію нашої Землі, довго не могла знайти такого годинника. Та ось на допомогу їй прийшли нові відкриття хемії і фізики і порушили найглибші питання будови атома і перетворень атомних ядер.

Основним явищем, яке використовується тепер для визначення геологічного часу, є радіо-активність — процес самовільного розпаду атомів хемічних елементів. Це явище тепер добре вивчене і широко використовується в різних галузях науки і техніки. Радіоактивний розпад елементів супроводиться випромінюванням, яке приводить до перетворення їх в інші елементи. Наприклад, важкий метал уран шляхом розпаду перетворюється в ізотоп свинцю і гелій. Слід нагадати, що ізотопи — це атоми одного і того ж хемічного елементу, які мають різну атомну вагу.

Процес радіоактивних перетворень проходить з постійною швидкістю, яка не залежить від температури, тиску та впливу хемічних явищ в умовах гірських порід земної кори. Природні радіоактивні елементи — такі, як уран і торій, розпадаються дуже повільно.

Отже в мінералах, які вміщують уран або торій, з часом накопичуються продукти розпаду: метал свинець та інертний газ гелій. Відповідно до цього, вчені геохіміки розробили два основні методи визначення віку мінералів: свинцевий і гелійовий.

Найбільш надійні результати дає свинцевий метод, бо свинець і уран відносно добре зберігаються у відповідних мінералах. Свинцевим методом визначається вік досить рідкісних радіоактивних мінералів, таких, як-от циркон, монацит, уранова смолка та ін. Чим більший вік має мінерал, тим більшу кількість свинцю або гелію він містить. Знаючи кількість цих елементів і швид-

кість розпаду даного радіоактивного елементу, можна обчислити вік мінералу в роках, визначати той час, який минув з моменту утворення мінералу. Припускається, що під час утворення мінералу в ньому не було продуктів розпаду (свинцю або гелію). В більшості випадків таке припущення цілком виправдане. Найпростіший спосіб обчислення віку мінералу враховує ту обставину, що один грам урану протягом року виділяє $1/7\ 600\ 000\ 000$ грама свинцю. Якщо відомо, скільки грамів урану та свинцю є в мінералі, то його вік вираховується простою арифметичною дією. Але кількість урану на Землі весь час зменшується і через те швидкість накопичення свинцю теж поволі зменшується. Отож для точності розрахунку вчені враховують і ці фактори.

Гелійовим методом можна визначити вік тільки тих мінералів, які стійко зберігають газ гелій. Як показали дослідження вчених, добре зберігають гелій такі мінерали, які мають велику щільність та високу температуру топлення. До них належать саморідне залізо, магнітний залізняк (магнетит), гранат, циркон.

Є ще й інші методи визначення віку давніх мінералів, які теж ґрунтуються на радіоактивному розпаді.

Таким чином, сучасна наука має в своєму розпорядженні кілька методів визначення геологічного часу, які можуть перевіряти один одного і давати надійні і точні числові результати.

Радіоактивний розпад елементів для визначення тривалості геологічного часу почали використовувати в Україні з ініціативи видатних учених. Серед них ми повинні згадати академіка В. І. Вернадського та видатного вченого в галузі хемії і геохемії радіоактивних елементів академіка В. Г. Хлопіна.

Радіоактивні методи дали змогу виявити найбільш древні гірські породи земної кори. Здебільшого це тверді кам'яні породи, що виникли під час застигання розчищеної магми в надрах Землі — магматичні породи.

В Україні найдавніші утворення лежать на півдні, в межах кристалічної смуги, що простягається від Волині до Озівського моря і перетинає Дніпро біля Запоріжжя та Кременчука. Вік цих утворень, представлених гранітами й подібними до них породами, становить

близько 2 мільярдів років. Найдавніші породи встановлені в Південній Африці. В межах Південної Родезії (Африка) вік цих порід доходить до 2 мільярдів 700 мільйонів років. Не виключена можливість, що згодом будуть знайдені ще давніші гірські породи.

Про що говорять ці величезні числа, які визначають вік мінералів? Вони, безперечно, вказують на те, що наша Земля та її верхня кам'яна оболонка існують не менше як 2 700 000 000 років. Тривалість історії Землі надзвичайна!

Вік Землі повинен бути більший від віку найдавніших мінералів. Останнім часом дослідження, проведені академіком О. П. Виноградовим, дали йому змогу зробити розрахунки, які показали, що 5 мільярдів років тому почався розпад урану після його утворення в космічних умовах і з'явилися перші ізотопи свинцю. Отже 5 мільярдів років — це максимально можливий вік Землі, оскільки збільшення віку приводить до незвичайних фізичних умов існування речовини, при яких Земля у вигляді планети існувати не може.

Допомогло тут і вивчення свинцю, виявленого в залізних метеоритах. Метеорити — це уламки більших тіл нашої Сонячної системи, які часом випадають на поверхню Землі. Відповідні обчислення при використанні метеоритних даних показують, що вік Землі визначається цифрою в 4 500 000 000 років. Це час, який минув після того, як на Землі відбувся поділ речовини на ряд концентричних оболонок, тобто на внутрішнє ядро, силікатну оболонку та первинну алюмосилікатну кору. Матеріал первинної земної кори згодом не раз руйнувався й перевідкладався під впливом зовнішніх геологічних факторів (діяльність текучої води, вітру, живих організмів тощо) та перетоплювався і перекристалізовувався під впливом внутрішніх факторів (магматична діяльність, вулканізм, вплив високого тиску і температури). Найдавніші породи, згадані раніше, показують лише час, який минув з того моменту, коли зазначені породи останній раз стали твердими.

Завдяки сучасним методам визначення віку природних утворень ми маємо можливість встановити хронологію історії Землі. Ця хронологія у скороченому вигляді така:

Виникнення Землі та планет Со-

нячної системи — 5—4,5 мільярдів років тому;

Перші ознаки життя на Землі (вуглисті залишки в породах) — 2 мільярди років тому;

Епоха кам'яного вугілля — 250 мільйонів років тому;

Виникнення людини — до 1 мільйона років тому;

Початок льодовикової епохи — 1 мільйон років тому;

Кінець льодовикової епохи — 10 тисяч років тому;

Початок тонкої обробки каменю (неоліт) — 7 тисяч років тому;

Початок віку міді — 6 тисяч років тому;

Початок віку заліза — 3 тисячі років тому.

Земля пройшла надзвичайно довгий і складний шлях розвитку.

Г. В. Войткевич

канд. геолого-мінералогічних наук

ПІДВОДНИЙ ЗВУКОВИЙ КАНАЛ

Ще не так давно вважалося, що чутність у морській воді на віддалі не перевищує декількох кілометрів. Перепроваджені ж останніми роками в різних країнах дослідники показали неочікувані й дуже цікаві відкриття. Виявилось, що є такий шар води, в якому навіть найслабші звуки поширюються на сотні і тисячі кілометрів.

Виходить, що вода в морях і океанах не однорідна. В різних її шарах швидкість звуку міняється у залежності від щільності і температури. Найбільша швидкість звуку є на поверхні моря, а з глибиною швидкість плавно зменшується, потім же знову починає зростати.

Звукові промені в морській воді розповсюджуються не прямолінійно. Вони б'ються, намагаючись вийти із шару, який має більшу швидкість звуку і потрапити в ті шари, де швидкість менша. Але не всім звуковим променям це вдається. Частина з них відбивається від морського дна і летить до поверхні моря, яке знову відбиває їх на дно. Після декількох таких відбивань вони гублять усю свою енергію і затухають. Інші промені, навіть не досягнувши дна, звуковою рефракцією посилюються до поверхні моря, яка майже завжди буває хвилястою і розсіює звукові промені. Частина ж звукових променів потрапляє в шар води з мінімальною швидкістю. В цей шар вони потрапляють як у пастку й уже не ма-

ють можливості звідтіля вирватися, бо звукова рефракція їх не випускає. Таким чином ці промені не доходять ні до поверхні моря, ні до дна, і летять у цьому шару на величезні віддалі.

Правда, не кожний звук здібний розповсюджуватися на далеку віддалі. Частина звукової енергії поглинається у воді, переходячи у теплоту. Поглинання збільшується із зростом частоти звуку, тому то на величезні віддалі можуть передаватися звуки низьких частот.

Шар води, який посідає провідність на дуже великі віддалі називається підводним звуковим каналом. Він є в усіх морях і океанах і розташування його в глибині залежить від властивостей води.

Звуковий канал можна використати, наприклад, для вивчення рельєфу морського дна, будь-яка перешкода на шляху звуку буде чутна в гідрофоні. За допомогою відповідного звукового каналу пароплави і підводні човни можуть провадити переговори в морі на віддалі тисяч кілометрів. Великий успіх має звуковий підводний канал у допомозі суднам і літакам, які спіткало нещастя у відкритому морі чи океані. (У США для цієї цілі створено спеціальну службу, яка вже має декілька приймальних станцій. На кожній станції є гідрофон, який установлений у морі на глибині близько 700 метрів і сполучений з береговою станцією кабелем. Найменший звук, який зловив гідрофон у підводному каналі, на станції посилюється електронними приладами. Такі приймальні станції є на Гавайських островах, у Каліфорнії й інших місцях.

Кораблі і літаки посідають невеличкі бомби (вагою в один кілограм), які збудовані так, що вибухають на глибині приблизного розташування вісі звукового каналу. Якщо літак або пароплав потерпів аварію, бомба автоматично падає у воду, і приймальні станції реєструють звук її вибуху. Звук вибуху бомби доходить до кожної з приймальних станцій через різні відтинки часу. Отже, знаючи швидкість звуку, можна з великою точністю установити місце аварії й післати туди рятувальний літак чи судно.

Траплялися випадки, коли таким способом місце перебування пароплава встановлювалося точніше, ніж астрономічними способами. Отже є надія, що жораблі зможуть ви-

значати свої координати в тумані чи при суцільній хмарності, користуючись звуковим каналом.

Рівно ж передбачаються великі можливості використання звукового каналу у вивченні підводних вибухів та землетрусів під водою, які не завжди може встановити сейсмограф.

Також природа через підводний звуковий канал може повідомляти людей про небезпеку. Вибухи підводних вулканів або ж підводні землетруси викликають на поверхні морської води величезні хвилі. Для кораблів такі хвилі, через свою велику довжину, не страшні. Але коли ці хвилі досягають берега, то спричиняють велику руїну. 1896 р. в Японії сім таких хвиль за декілька хвилин знищили 27.000 осіб і 5.000 ранили. Швидкість цих хвиль величезна й найнебезпечніші вони тим, що при найспокійнішому морі появляються несподівано біля берегів, пригнавши за сотні і тисячі кілометрів. Але прихід нищівних хвиль може попередити гудіння підводного вибуху чи землетрусу, який летить підводним каналом.

Дослідження підводного каналу ще тільки в початковій стадії. ГАМ

ЯК НІМІ НАПИСИ ЗАГОВОРILI...

Відомості про дуже цікаву історію Нільської долини дійшли до нас у вигляді численних руїн стародавніх єгипетських міст, пам'яток мистецтва і різних написів.

Стародавні єгиптяни писали ієрогліфами — чітко виведеними знаками-малюнками, які зображували слова. Щоб відтворити воду, рисували кілька хвилястих ліній; гори зображувалися малюнком двох гір і т. ін.

Згодом, коли виникли абстрактні поняття і власні імена, мова ускладнилась, і єгипетські ієрогліфи почали змінюватись. Картинні знаки, що колись читались як цілі слова, стали тільки складами і окремими звуками. Це зробило систему єгипетського письма досконалішою, а водночас і складнішою.

Багато років вчені-єгиптологи вивчали єгипетські написи, поки людська думка розв'язала цю таємницю історії.

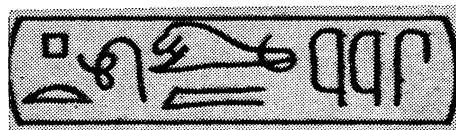
В 1799 році, під час походу Наполеона в Єгипет, поблизу міста Розетти французькі солдати знайшли в землі велику плиту, всю списану древньоєгипетськими пись-

менами. Тут же, на камені, було подано переклад цього напису грецькою мовою.

Так вперше виникла можливість, порівнюючи із грецькою мовою, прочитати древньоєгипетський текст.

З 1808 по 1822 рік над дешифровкою Розетського каменя працював французький вчений Ф. Шампольйон. Незважаючи на свої молоді роки, Шампольйон вільно говорив грецькою, латинською і арабською мовами, прекрасно знав історію древнього Єгипту. Незвичайна ерудиція і напружена робота протягом 14 років допомогли ученому розшифрувати єгипетський напис на Розетському камені. 27 вересня 1822 року вчений зробив про це доповідь на засіданні Академії наук. Ця дата і тепер вважається днем народження нової науки — єгиптології.

Ключ до розв'язання древньоєгипетських ієрогліфів Шампольйон знайшов, підставивши літерне значення до ієрогліфів в імені "Птолмей":

Перший (верхній лівий) ієрогліф імені вчений спробував читати як "П"; нижній лівий ієрогліф як "Т"; дальший — як "О"; ієрогліф у вигляді лежачого лева — як "Л"; ієрогліф під цим малюнком — як "М"; два дальші — як "АЙ", і, нарешті, останній ієрогліф — як "С". Вийшло "Птоломейс". Коли порівняти з грецькою вимовою цього імені ("Птоломайос") в єгипетській мові не вистачало літер "Е" і "О". Але Шампольйон це не здивувало: знання древньоєврейської і арабської мов допомогло вченому по аналогії припустити, що в древньоєгипетській мові голосні звуки часто пропускались. Ця думка скоро підтвердилася.

Через деякий час Шампольйону пощастило виявити другий пам'ятник, на якому він прочитав ім'я цариці Клеопатри, також написане древньоєгипетськими ієрогліфами. Після цього Шампольйон не тільки впевнився, що правильно розшифрував ієрогліф "Птолмей", але й познайомився з кількома новими. Далі справа пішла швидше, і німі колись написи заговорили.

Л. Ситенко

ОДУМ в Нью Йорку

Філія ОДУМ-у в Нью Йорку, завдяки сумлінній праці окремих членів, уважається однією з найактивніших у США. Минулого року, коли головою філії був В. Кулій, пророблено чимало корисної праці. Серед інших імпрез слід відзначити, як особливо вдалу, пікнік, що його філія зорганізувала разом з Головною Управою і який приніс понад 600 дол. на видавничий фонд "Молодої України".

Дуже пожвавилася робота філії після переїзду до Нью Йорку Євгена Федоренка.

Нова управа філії, що її обрано на чергову каденцію, складається з таких осіб:

Віталій Гречків — голова, А. Рачок (тепер Федоренко) — заст. голови, В. Козачинський — культ.-освітній референт, Л. Новицька — секретар, А. Новицька — фінансовий референт. За першу половину року вже проведено певну працю. Зокрема влаштовані були такі доповіді: Проф. Ветухів, Президент УВАН у

США, "Враження з подорожі по Європі та Японії".

Проф. І. Гончаренко, "Українське національне виховання".

Є. Федоренко, "Україна і Конференція миру у Версалі в 1919-1923 рр."

Було висвітлено фільм про Японію, до якого давав пояснення С. Міщенко, а також влаштовано екскурсію до Вашингтону.

Влаштовано новорічну та запустіну заваби разом з ДОБРУС-ом.

Філія бере участь в різних святах. На святі Крут, яке влаштовували всі молодечі організації міста Нью Йорку, виступав з промовою Є. Федоренко. На Конференції демократичних угруповань від ОДУМ-у також промовляв Є. Федоренко на тему "Чого прагне українська демократична молодь?" Філія часто влаштовує сходини, на яких обговорюються різні справи. Треба побажати, щоб Нью Йоркська філія ОДУМ-у і надалі провадила свою діяльність з непослабною енергією.

Хронікар.

Лікує ультразвук

Машина швидкої допомоги доставила потерпілого в клініку. Черговий хірург обдивився набряклу ногу: глибоко в тілі застряв уламок.

— Негайно потрібно оперувати!

Лікар одягнув на голову навушники, взяв у руки невелику металеву паличку-щуп і... став шукати уламок. Хірург чуйно вслухався... У навушниках почулося рівномірне шарудіння. Дерев'яний уламок з гладкою поверхнею знайдено. Коли б поверхня була зазубленою, звук виходив би інший.

Цю історію не вигадано. Такі апарати справді вже існують і називаються вони п'єзоелектричними або ультразвуковими зондами. З допомогою п'єзоелектричного зонда "просвічується" навіть головний мозок людини, де рентгенівське проміння часто буває безсиле. Ультразвукові хвилі стали надійним помічником лікаря.

Людина, як відомо, сприймає ли-

ше ті звуки, які мають частоту коливання від 30 до 15-20 тисяч на секунду. Звуки з більшою частотою людське вухо не вловлює. А тимчасом вони існують в природі і властиві деяким птахам, літаючим мишам, дельфінам.

Несвідомо чоловік вже давно використовував високі звуки. Було встановлено, що деякі домашні тварини — собаки, наприклад, — реагують на звукові подразнення, нечутні для їх хазяїв. Цим скористалися браконьєри. В найскрутніші хвилини, під самим боком вартового, вони особливими свистками віддавали накази своїм собакам. Такі короткі "браконьєрські" свистки давали звуки, нечутні для людей.

Коли сконструювали потужні генератори, ультразвук став широко використовуватися у техніці для контролю литва, металевих виробів. Наткнувшись на раковину в металі, ультразвукова хвиля застерігає: "Обережно! Брак". Завдяки ультразвуку-

кові штурмани одержали чудовий інструмент — ехолот.

В медицині ультразвук почав використовуватися пізніше. Добрі результати дало ультразвукове лікування деяких захворювань серцево-судинної системи, гнійних запалень в м'яких тканинах, ішіасу та запалення суглобів, язви шлунку та дванадцятипалої кишки. Особливо швидко з його допомогою лікуються різноманітні неврити та невралгії.

Для глибокого вивчення біологічної дії ультразвуку необхідно провести велику кількість дослідів на тваринах. Експериментально - конструкторські майстерні створили нову модель ультразвукового апарату для біологічних цілей. Його акустична потужність — 100 ват, робоча частота — 800 тисяч коливань на секунду.

Апарат "Ультразвук" дасть змогу мікробіологам та бактеріологам, ізіологам, біохімікам, лікарям вивчати вплив ультразвуку на живі тварини, клітини, віруси, рідини. З допомогою установки можна виготовляти найтонші лікувальні емульсії, суспензії. Раніше, наприклад, камфорне масло не вводилося внутрішньо, бо воно порушує кровообіг. Ультразвук так роздробляє краплини масла у воді, що лікарі впорскують тепер "озвучену" камфору не під шкіру, а прямо в кров. Це дуже важливо при нещасних випадках з хворими на серце, коли секунди можуть врятувати людське життя.

В новому апараті є чудова властивість "проштовхувати" ліки через людське тіло, не пошкоджуючи при цьому шкіри і тканин. Відпадає необхідність в болючих і дошкульних уколах, впорскуваннях.

Під час випробування з'ясувалося, що недавно створений апарат може застосовуватися у харчовій і машинобудівній промисловостях. Опромінене ультразвуком на протязі 20-30 секунд молоко не скисає кілька днів.

Після закінчення лабораторних випробувань, новий прилад буде передано заводам для серійного виробництва. Уже зараз інженери експериментальних майстерень і науковці думають над проектом нового апарату для лікування людей.

Ю. Лимар

"ЧАС РОЗІЙТИСЯ НАМ"

Останні слова великих людей

Коли Епамінонда, великого державника старовинних Теб, запитали, хто на його погляд більший, Хабрій, Іфікрат чи він сам, мудрець відповів: "Треба б бачити нас, коли вмиратимемо. Тільки хвилинка смерти зможе розв'язати цю загадку". І справді. Всі ми переконані на основі кількох випадків, про які вчили нас у школі, що великі люди історії та людства відходять з цього світу так велично й маестатично, як великі й могутні їх діла. Шкода, що мусимо читачів розчарувати. Остання хвилинка робить з людини найбільш "людську" істоту, і коли переглянути точно історію, знайдемо поруч велетнів духа та історії вислови, що схарактеризовують їх найкраще. Ось кілька з цих висловів:

"Вмираю!" — були останні слова письменника **Анатолія Франса**, як бачимо — ні не одуховлені, ні надзвичайні, але повні правди.

Вольфгангові Гете приписують як останні слова "Більше світла!", але історики занотували точніше. Гете сказав, умираючи: "Відкрийте ж і другу віконницю, щоб було більше світла!"

Сократ, піднявши чашу з отрутою, яку присудив йому випити суд, повернувся ще до своїх учнів: "Прийшов час розійтися нам, — сказав він. — Мені у смерть, вам — у життя. Котра доля з цих двох краща, знає тільки один Бог!"

Філософ **Діоген** і в останню свою хвилину був циніком. "Мені однаково, чи мене розкляють круки, чи з'їдять черви" — сказав він.

Марк Порцій Като, великий римський політик і промовець, розмірковував, умираючи: "Одинока моя потіха при смерті, — це те добре, що я зробив своїм співгромадянам".

Великий **Кромвель** зійшов з цього світу, зітхаючи: "Це страшно — знати, що йдеш перед обличчя Бога, який вічний!"

Філософ **Кант** здобувся в хвилину смерті тільки на два слова: "Це добре!"

Поет і письменник **Байрон** сказав задоволено і радісно: "Ну, нарешті час спати!"

Філософ **Гегель** зійшов із світу такий же огірчений, як був усе життя. "З усіх моїх учнів лише

єдиний зрозумів мене, і той зрозумів зле!" — були його останні слова.

Коли **Шарльота Шіллер** нахилилася в останню хвилину над чоловіком і спитала його: "Як тобі?", великий поет сказав: "Веселіше, все веселіше!"

Англійський письменник **Скотт** попрощався із світом словами: "Чую, що вертаюся сам до себе!"

Француз **Рабеле** переказав у годину смерті кардиналові Беллей: "Починаю розуміти велике "Може!" Занавіса падає, пози більше нема".

Гарно розпрощався зі світом **Фрідріх Салле**. Він стягнув з пальця перстень, простягнув свій дружині і сказав їй: "Дякую тобі!"

Французький літератор **Дідро** подав своїм приятелям руку, всміхнувся і сказав: "Навіть в найбільш гідатному житті смерть є найдурнішою чвертьгодиною".

Адмірал **Нелсон**, умираючи, просив дружини: "Поцілуй мене, Герді!"

Про королеву **Єлизавету** кажуть, що поклавши голову під сокиру,

вона сказала: "Все моє майно за один момент часу!"

"Дайте мені вмерти під звуки гарної музики!" — просив революціонер **Мірабо**.

"Вмираюча людина — ні до чого", — ствердив на смертній постелі Бенджамин **Френклін**.

Про **Галлера**, великого природознавця й поета, кажуть, що він до останнього моменту обслідував свій кульс і вмер зі словами: "Слабне, слабне!"

Лорд **Честерфилд** був до кінця життя джентльменом, і коли до вмираючого прибув лікар, він сказав дружині: "Подай пану докторові стільця!" Це були його останні слова.

Моцарт, на питання, як він почував себе, відповів: "В устах маю посмак смерті. Це щось таке, що не з цього світу".

Людвіг Бетховен займався до останньої хвилини музикою і, почувавши, що слабне, встиг іще тільки сказати: "Шкода, шкода, — запізно!"

Подав **Мирон Яблонський**

Читачі! Забезпечуйте себе і свої родини найвигоднішими асекураціями в

УКРАЇНСЬКОМУ РОБІТНИЧОМУ СОЮЗІ

Допомогаймо собі гуртом! Ваші вкладки до УРСоюзу — це Ваша найпевніша ощадність, що приносить Вам високу річну дивіденду.

Ще сьогодні зверніться за інформаціями до редакції "Молодої України", — або на адресу:

Ukrainian Workingmen's Ass'n
440 *Wyoming Ave.*
P. O. Box 350
Scranton 1, Pa., U.S.A.